

{ KENTERINGen] digit

Ouder worden

Pensioenen

Dialogoog tussen generaties

Nieuwe perspectieven

Oud = Wijs ?

Gevaarlijke herinnering

Tegen het splitsingsdenken

KENTERINGen]digit

{KENTERINGen]digit is de digitale opvolger van {KENTERINGen] die tot de zomer van 2007 op papier verscheen. {KENTERINGen]digit wil een tijdschrift zijn waarin talrijke vertegenwoordigers en (basis)groepen uit de kritische christelijke basisbeweging de gedachten en krachten bundelen. Met dit magazine wil de redactie een blad aanbieden dat maatschappelijke toestanden helpt te analyseren en sporen trekt voor een oecumenische bevrijdingstheologie.

{KENTERINGen]digit legt de hoopvolle wendingen in onze maatschappij en kerken bloot. Het breekt met de logica van het kapitalisme en zijn wetmatigheden omwille van haar radicale keuze voor de zwaksten in onze samenleving.

De inhoud en de editoriaals van de 5 papieren jaargangen van {KENTERINGen] vind je op www.kenteringen.be.

Redactie

Marc-Antoon De Schryver, Paul De Witte, Willy Duchatelet, Jozef Mampuy, Katrien Rombouts, Jan Soetewey, Elke Vandepierre.

Werken mee aan dit nummer

- Ludo Abicht (°36), filosoof en publicist
- Ida Dequecker (°43), lid Vrouwen Overleg Komitee
- Marc-Antoon De Schryver (°79), leraar en medewerker van DeWereldMorgen, redactielid
- Paul De Witte (°46), woordvoerder Basisbeweging voor Democratie in Samenleving en Kerken, redactielid
- Marij Loos (°54), lid CvS, lay-out
- Jozef Mampuy (°49), militant in de Christelijke Arbeidersbeweging, lid CvS, redactielid.
- Annemie Seminck (°51), sociaal assistente, werkt in een woon – en zorgcentrum
- Jan Soetewey (°41), medewerker CvS, eindredactie
- Bob ter Haar (°34), werkte in Rotterdam als predikant en met bijzondere opdrachten zoals basiswerk in de oude wijken, is actief in de SP
- Elke Vandepierre (°73), coördinator Motief, redactielid

Contact

kenteringen.digit@gmail.com
website: www.kenteringen.be

Ouder worden wordt in dit nummer vanuit verschillende invalshoeken benaderd:

- als individueel en als maatschappelijk gebeuren
- zorgsector en pensioenen
- dialoog tussen generaties
- loslaten en fakkel overnemen
- vormen van engagement
- bijbelse wijsheid

p6 * Langer leven = langer werken? En wat met de pensioenen?

{KOP en Munt]

Vergrijzing wordt op de eerste plaats gezien als een financiële kost en een last e niet als een hoopvol resultaat van onze welvaartsstaat. Centraal in de visies van bijna alle politieke partijen en de werkgeversorganisaties staat de vraag: hoe kunnen we de kosten van de vergrijzing en in het bijzonder van de pensioenen beperken. En iet: waar kunnen we de nodige (nieuwe) inkomsten vinden om de toekomstige gepensioneerd zo goed en aangenaam mogelijk van hun pensioen te laten genieten? Licht het antwoord in langer werken en in de eigen pensioenverzekering? “E en andere pensioenpolitiek is mogelijk”, betoogt Jozef Mampuy, en hij onderbouwt dat met cijfers.

p14 * Ouder worden is geen individueel gebeuren

{Kop en MUNT]

Ouder worden is niet enkel een individueel gebeuren, ook onze organisaties zijn eraan onderhevig. We worden geconfronteerd met nieuwe vragen, met cultuurverschillen tussen jongere en oudere generaties met daarin ook de wijze waarop de jongere generatie zich engageert. Bob ter Haar vertelt hoe hij de vergrijzing van de christelijke basisbeweging ervaart en voor welke uitdagingen en valkuilen het ons plaatst. Annemie Seminck schetst evoluties in de ouderenzorg.

p21 * Ook andere krachten gaan de toekomst bepalen

{De Rode Draad]

Voor de gelegenheid worden in deze rubriek de rollen omgedraaid. Deze keer stelt 'jong' de vragen aan 'niet zo jong meer'. Marc-Antoon De Schryver is gaan praten met Omer Mommaerts (78). Nog nooit misschien was de titel van deze rubriek zo toepasselijk. Omder zijn draad heeft al een zekere lengte, hij is 'oord' en is stevig verankerd. Dat stelt hem in staat een aantal degelijke adviezen voor jonge activisten af te leveren.

3

Redactioneel

Zij die ons voorgaan

6

KOP en munt

Langer leven = langer werken?

En wat met de pensioenen?

14

Kop en MUNT

Ouder worden is geen individueel
gebeuren

18

To the Point

Nationalisme of socialisme

21

De Rode Draad

Ook andere krachten gaan de toekomst
bepalen

25

In Beweging

Tegendraadse stemmen gisteren en
vandaag

28

Reporter ter Plaatse

Manifesta

30

Het Derde Testament

Het bijbelboek Tobit

Vragen bij het gelijkheidsteken tussen
oud en wijs

35

Van Kaft tot Kaft

De optie voor de Armen, de Arbeiders
en de Aarde

38

Brood en Rozen

Zorgzame buurt

39

Laatste pagina

Redactioneel

Zij die ons voorgaan

Onlangs teisterde ik een leerhuisgroep die samenkomt rond het oudtestamentische boekje Jona met een bibliodramaopdracht. Voorafgaand hadden we gelezen hoe de kleine profeet door God wordt opgeroepen scheep te gaan richting Ninevee – die grote onrustwekkende stad vol kwaad – om daar het onrecht aan te klagen. Jona veinst hardhorigheid en neemt onverstoorbaar het schip richting Tarsis dat de tegenovergestelde richting uit vaart.

We hebben zoiets wel vaker gelezen over profeten. Geroepen worden om je te gaan bemoeien met maatschappelijk geweld is geen lolletje – daar zat zelfs Mozes niet op te wachten. De grootste onder de profeten riep een spraakgebrek in als reden om aan zijn opdracht te verzaken. We kunnen natuurlijk lacherig doen over dergelijk vluchtgedrag, wij die veilig vanachter onze luxe-editie van de Naardense Bijbel zitten te lezen, maar feit blijft dat ‘roeping’ een vervelende aandoening is als het je overkomt. Daar wou ik mijn leerhuisgroep bibliodramagewijs dus graag even mee confronteren. Ik bekleedde mij daarvoor met het ambt van havencöördinator en riep de groep toe dat zij dringend dienden in te schepen: ofwel richting Ninevee (“Verzamelen aan dok 1!”), ofwel richting Tarsis (“U wordt verwacht aan dok 2. Gelieve uw boardingpass klaar te houden.”). Verwarring alom onder mijn leerhuisgezelschap. Zenuwachtig door mekaar geloop, paniekerige blikken. Uiteindelijk splijt de groep zich in twee helften, op een uitzondering na die zich onverstoorbaar in het midden plaatst omdat hij liever “gewoon op de kade blijft staan”.

De ouderen in de groep kiezen massaal voor de boot richting Tarsis. De jongeren, slechts een tweetal, kijken vanop het Ninevee-schip wat verweesd toe. Ik begin mij al een beetje zorgen te maken: vandaag weinig profetische ambitie aanwezig blijkbaar... Tijd om wat gesprekjes te voeren met de scheepslui!

Waarom er zo overvloedig voor Tarsis is gekozen, vraag ik. Verontschuldigen regenen uit de hemel: Te heet aan de schenen. Been there, done that. Tarsis lijkt net iets comfortabeler. Maar ook: Te oud. Twintig jaar geleden, ja dan! Maar nu? Te weinig energie om nog op de barricades te gaan staan. Nu is het aan *hen*.

Er wordt naar de jongeren op de andere boot gewezen.

Ik steek over (per roeiboot) en vraag aan de Ninevee-reizigers: Wat te denken van de argumenten van de Tarsis-toeristen? De twee jonge Ninevee-reizigers begrijpen het wel. Zij weten zelf niet of ze het wel zullen redden. Woelige zee. En eens aan land zal het er niet rustiger op worden. Maar dat ze met hun tweetjes de klus toch moeilijk zullen kunnen klaren. Dat het hun eerste keer is richting grote stad. Dat ze geen grondplan hebben, geen idee welke pleintjes te vermijden, welke straten doodlopen. Geen benul hoe ze de klus moeten aanpakken. Om nog maar te zwijgen van de schrik. Wat daar precies gaan zeggen, wat te doen, welke tactiek? Dat ze de ervaring van die oudere generaties nodig hebben om in Ninevee hun roeping waar te kunnen maken. En of ze dus toch niet met hen mee willen, die mensen op de Tarsis-boot, al is het maar in de achterste geledingen? Als adviseurs ofzo?

De weken na het Jona-leerhuis maalt de bibliodramascène nog meermaals door mijn hoofd. De scène herhaalt zich zelfs geregeld in mijn hier en nu.

Op een bijeenkomst van CvS in Brussel onder de titel *'het einde van de grote verhalen?'* bijvoorbeeld. Daar klinkt de vraag of het socialisme en de christelijke traditie vandaag de jonge generatie nog kunnen inspireren? Kénnen de jongeren die tradities ü berhaupt nog? Het publiek bestaat voornamelijk uit kranige oudstrijders. Ze klinken onvermoeibaar en zien er bovendien zo uit. Ik voel, met de twee andere 'jonge' aanwezigen de zwaarte van hun verwachtingen. De broosheid van ons getal.

Of in confrontatie met de Kerk in crisis. Een vijftiental jonge mensen in het LeV-leerhuis buigt zich over de vraag welke profetische praktijk we hierrond kunnen ontwikkelen. Liefst zonder dat we meteen gebroodroofd, ontslagen of gemarginaliseerd worden. Of hoort dat nu eenmaal bij een profetische praktijk? We hebben nood aan leraren, wroeters die ons voorgingen, kritische bevragers.

Ook in onze Motiefploeg herhaalt zich het scenario meermaals. Hoe om te gaan met weerstanden in groepen? Hoe emancipatorisch vormingswerk in de praktijk brengen in tijden van verrechtsing, islamofobie, fundamentalistisch Verlichtingsdenken, repressieve ideeën tegenover alles wat niet aan 'de norm' voldoet, schrijnende armoede (materieel, maar zelfs tot in de geesten toe)? Opgeteld zijn we met z'n vieren amper 118 jaar. We contacteren ervaren bondgenoten, vragen ons af wat onze makker Remi gezegd zou hebben, diepen bestofte boeken op uit de bibliotheek, lezen zeventigers zoals Paulo Freire, Ton Veerkamp, Dorothee Sölle.

Terwijl de vergrijzing van onze samenleving door economen en sociologen vooral als probleem wordt gezien, ervaar ik – en met mij wellicht nog heel wat andere jongeren uit de kritische basisbeweging - die 'grijze massa' steeds vaker als een kostbaar en noodzakelijk kompas. Zij die ons voorgaan: als bewaarders van bevrijdende tradities. Als ooggetuigen van kairosmomenten en daadwerkelijke omkering - ooit even. Als gevaarlijke herineringen. Als levend bewijs dat het kiezen voor het profetisch beweging maken 'te doen is'. Meer nog: heilzaam kan zijn. Naast risicovol, ook bron van geluk. Deugddoend.

Let op, ik zeg 'voorgangers', en bedoel dus géén orthodoxe gidsen die aan de kop lopen met de vlag hoog in de lucht om enige dwaling te vermijden. Wij zoeken zelf wel een weg. Maar 'mechaniekers' - om het met een term van Carlos Mesters te zeggen - zijn zeer welkom om erbij gehaald te worden als de motor oververhit dreigt te raken, onze banden voor de zoveelste keer kapot gestoken zijn, de ramen door de mist beslagen raken.

Bertolt Brecht schreef ooit in zijn ode "aan hen die na ons komen":

*Jij die zult opduiken uit de maalstroom
waarin wij zijn ondergegaan
gedenk
als je over onze zwakheden spreekt
ook de duistere tijd
waaraan je zelf ontkomen bent.*

In tijden van 'oorlog van allen tegen allen' staat de kritische basisbeweging voor de uitdaging om telkens opnieuw de context waarin een nieuwe generatie opduikt zorgvuldig te analyseren en interpreteren. Om ons niet te laten meesleuren in die maalstroom waarin jongeren tegen ouderen worden uitgespeeld in een strijd om bestaanszekerheid, zorg en werk, maar net intergenerationeel de krachten, talenten en inzichten te bundelen. Om de profetische traditie samen verder te schrijven en verder te dragen. Daarom, ter gelegen-

heid van dit themanummer over ouder worden (en in een laat antwoord op Bertolt Brecht): een kleine ode aan wie met ons, jonge leeuwen, mee optrekken in de hoop en overtuiging dat er achter de berg beloofd land lonkt.

Aan zij die ons voorgaan

*Zij lezen nooit kranten. Ze houden het papier tegen het oor
alsof er onder de regels een waarheid zingt zonder inkt,
een woord, een wereld die nog grond zoekt.
Zij wachten*

*omdat ze zelden iets waarachtigers leerden dan geduld.
Ochtenden. Valavond. Nacht. En opnieuw ochtenden.
Zij houden het uit.
Zij geloven nog*

*in de traagheid van het licht. In de onafwendbaarheid ervan.
Zij hebben de duisternis in hun zak. Verteerd. Geamuseerd
door haar stuntelig streven ondoorzichtig te wezen.
Zij zien*

*waar verhalen nog moeten beginnen. Herkennen heilige grond
nog tijdens het stamelen. Zij trekken op, laten los, vergeten.
Om zich in een onoplettendheid goddelijk
verbonden te weten.*

Elke Vandepierre

Langer leven = langer werken ?

De federale parlementsverkiezingen liggen bijna zes maanden achter ons. Zes maanden die overheerst werden door de politieke zoektocht naar een 'grote staatshervorming'. Voor de eenen moet die staatshervorming de overlevingskans van onze federale staat versterken, voor anderen moet zij een forse stap in de richting van Vlaamse onafhankelijkheid betekenen. Voor andere dossiers, bijvoorbeeld over de manier hoe je een begrotingstekort van 22 miljard doet 'verdwijnen', was er nauwelijks aandacht. En zo zijn er nog dossiers waarvan de impact op het dagelijkse leven van de gewone inwoner van dit land groter is dan een 'grote staatshervorming'. Het pensioendossier is er zo een.

"Een nieuwe regering, in welke samenstelling ook, krijgt onvermijdelijk weer het pensioendossier op haar bord." Dat schreef Patrick Martens in een opiniebijdrage in Knack van 25 augustus 2010. Ondertussen zijn we goed drie maanden verder en is er nog steeds geen nieuwe regering en blijft een gordijn van stilte hangen over het 'onvermijdelijke pensioendossier'. Die stilte staat in schril contrast met de luidruchtige aandacht voor datzelfde dossier in het voorjaar van 2010. En bijna iedereen is het er over eens dat de bekende 'stilte voor de storm' misschien nooit meer van toepassing was dan in dit geval. De hoogdringendheid van dit dossier is voor alle betrokkenen reeds lang bekend.(1)

En wat met de pensioenen?

Van steeds meer kinderen naar steeds meer ouderen

Het klinkt wat raar maar het is zo logisch als wat: het huidig pensioendossier vindt zijn 'verre' oorsprong in de naoorlogse babyboom. Tussen 1945 en 1964 steeg voortdurend het aantal geboorten in ons land. Vanaf 1965 daalde dat aantal weer. Een eenvoudige rekensom leert ons dat 65 jaar na het begin van de babyboom een steeds toenemende groep Belgen met pensioen gaat. Met andere woorden, de babyboomers van 1945 tot 1965 zorgen 65 jaar later, van 2010 tot 2030, voor een gepensioneerdboom. Die gepensioneerdboom is het kleurbepalende kenmerk van de 'vergrijzing van onze samenleving'. Dat staat voor een samenleving waarin mensen steeds ouder worden en waarin die ouderen als groep een steeds groter deel uitmaken van de totale bevolking. Dat laatste heeft dan weer te maken met het afnemend aantal geboorten. En zoals het er nu uitziet zal die vergrijzing zich ook in de komende jaren verderzetten. Tussen haakjes: deze evolutie is allesbehalve nieuw. Voor de Eerste Wereldoorlog maakten de min-20ers 40% van de Belgische bevolking uit, de 60-plussers zo'n 10%. Een kleine honderd jaar later, in 2000, waren de jongeren beneden de 20 in ons land nog goed voor 23,5%, tegen bijna 22% voor de 60-plussers, een verschil van nog nauwelijks 150.000 personen. Tien jaar later, in het huidige jaar 2010, zijn de rollen al omgekeerd: ons land telt 150.000 60-plussers meer dan jongeren beneden de 20. In 2030 zullen de 60-plussers 30,5% van de bevolking uitmaken en de min-20ers net geen 21% meer.

Oud(er) worden is niet goedkoop

Het zal wel niemand verbazen dat een vergrijzende samenleving een serieuze meerkost betekent voor zowel de pensioenen als de gezondheidszorg. Dat heeft uiteraard met het groeiend aantal 60-plussers te maken. De sterke stijging van het aantal werkende vrouwen heeft echter ook een toenemend aantal individuele pensioenen in plaats van een gezinspensioen meegebracht. En naarmate de loopbaan van die vrouwen langer werd, werden die pensioenen ook hoger.

In de gezondheidszorg stelt men vast dat gemiddelde gezondheidskosten toenemen naarmate de bevolking ouder wordt. De 60-plussers zijn in 2010 goed voor bijna 24% van de totale Belgische bevolking, maar zowat 75 % van alle uitgaven in de gezondheidszorg gaat naar deze groep. Pensioenen plus gezondheidszorg zorgen voor twee derde van alle uitgaven in het geheel van de Sociale Zekerheid (SZ).

Naarmate het jaar naderde waarin de babyboomers met pensioen zouden gaan, werd de overheid steeds nerveuzer over de oplopende kosten van de vergrijzing. Om die kosten in te kunnen schatten, werd in 2001, binnen de Hoge Raad van Financiën, de Studiecommissie voor de Vergrijzing opgericht. Deze commissie moet de toekomstige kosten van de vergrijzing berekenen en daar een jaarlijks verslag over uitbrengen. Meer algemeen berekent zij de toekomstige kosten van heel de SZ waarvan de typische vergrijzingskosten (pensioen en gezondheidszorg) nu reeds het grootste deel (ong. 70%) uitmaken. En precies als gevolg van de vergrijzing zal dat aandeel nog verder toenemen. Vermits het hier over toekomstige uitgaven gaat, baseert de Studiecommissie zich op een aantal veron-

derstellingen van toekomstige ontwikkelingen zoals de groei van onze economie, het aantal werkenden/werklozen, de gemiddelde leeftijd waarop mensen stoppen met werken, enz. Als die veronderstellingen niet uitkomen heeft dat natuurlijk zijn invloed op het globale resultaat.

In onderstaande tabel hebben we daarom de gegevens bijeengebracht van de feitelijke uitgaven voor de SZ in 2000 en 2009, de geschatte uitgaven voor de SZ in 2030 zoals berekend in de verslagen van de Studiecommissie in 2002 (het eerste verslag) en 2010 (het meest recente verslag van juni 2010) (2). De uitgaven worden, zoals gebruikelijk, uitgedrukt in een percentage van het Bruto Binnenlands Product (BBP), zeg maar de jaarlijks in ons land geproduceerde rijkdom. Daarmee krijgt men een goed beeld van hoe groot het deel van die rijkdom is dat aan de SZ wordt besteed.

Aandeel vergrijzingskosten in % bbp					
	reële kosten 2000	reële kosten 2009	projecties 2030 op basis van verslag		verschil verslag 2002-2010
			2002	2010	
pensioenen	8,7	9,7	11,1	13,2	(+) 2,1
gezondheidszorgen	6,2	8,1	8,2	9,8	(+) 1,6
arbeidsongeschiktheid	1,2	1,5	1,2	1,5	(+) 0,3
werkloosheid	1,9	2,3	1,0	1,4	(+) 0,4
brugpensioenen	0,5	0,4	0,5	0,3	(-) 0,2
kinderbijslag	1,8	1,7	1,1	1,5	(+) 0,4
andere uitgaven	1,9	1,8	1,8	1,6	(-) 0,2
totaal	22,2	25,5	24,7	29,2	(+) 4,5

Wanneer je deze tabel een beetje 'bestudeert', zie je dat de veronderstellingen van de Studiecommissie niet altijd blijken te kloppen en blijkbaar ook regelmatig moeten aangepast worden. Zo lagen de reële kosten van de SZ in 2009 (25,5% van het BBP) reeds hoger dan de in het eerste verslag van de Commissie (2002) geschatte totale uitgaven voor 2030 (24,7% BBP). In het verslag van 2010 zijn de veronderstellingen al fors aangepast en schat men de totale uitgaven in 2030 op 29,2% BBP, een heel stuk hoger dan de prognose uit 2002. Maar zoals gezegd, het gaat hier steeds om prognoses op basis van veronderstelde ontwikkelingen. Als er zich dan 'onverwachte' ontwikkelingen voordoen, zoals de financiële en daaropvolgende economische crisis sinds 2008, dan kloppen de prognoses natuurlijk niet meer. Maar los daarvan spreken de cijfers voor zich en herinnert de publicatie van het verslag van de Commissie, de partijen en sociale organisaties ieder jaar opnieuw aan de hoogdringendheid van het vergrijzingsdebat, en van het pensioen-dossier op de eerste plaats.

Het ene pensioen is het andere niet

De vergrijzing kost een aardige cent aan onze samenleving. Dat is wel duidelijk. Maar die vergrijzing is ook niet goedkoop voor de individuele gepensioneerde. En dan is het niet onbelangrijk te weten hoe hoog dat pensioen wel is. Vooraleer wat cijfers te geven is het

heel belangrijk te weten dat er een heel grote ongelijkheid bestaat binnen de pensioenen (3). Dat heeft met een hele reeks factoren te maken. De belangrijkste zijn de berekeningsmethode waardoor de pensioenen van werknemers en ambtenaren sterk uiteenlopen. Meer algemeen, en dat geldt voor alle pensioenen, spelen de duur van de arbeidsloopbaan en de hoogte van de in die periode verdiende lonen een grote rol bij de bepaling van de hoogte van het pensioen. Hoe korter de arbeidsloopbaan en hoe lager het loon in die periode, hoe lager het pensioen later. Dit verklaart voor een groot deel de heel lage pensioenen van vrouwen in de huidige groep gepensioneerden.

Gemiddeld pensioen alleenstaande (cijfers 2007)	in euro
over alle categorieën	1.220
alle mannen	1.444
alle vrouwen	1.037
alle werknemers	1.030
alle zelfstandigen	569
alle ambtenaren	2.227

Voor wat de effectief uitbetaalde pensioenen betreft, had op 1 januari 2008, 46% van alle gepensioneerden een pensioen beneden de 1.000 euro per maand (bij de vrouwen is dit 60%). 15% van alle gepensioneerden had een pensioen beneden 500 euro (bij de vrouwen 20%). Wie minstens 30 in aanmerking komende jaren voor de pensioenberekening gewerkt heeft, heeft recht op een minimumpensioen. Dat minimumpensioen bedraagt voor een volledige pensioenloopbaan (45 gewerkte jaren) 1.281 euro voor een gezinspensioen en 1.025 voor een alleenstaande. Let wel: heb je minder dan 45 jaar gewerkt dan heb je slechts recht op het minimumpensioen a rato van het aantal gewerkte jaren. 35 gewerkte jaren geven je recht op 35/45 van het minimumpensioen of 1.281 $(1.025) \times 35/45 = 996$ (797) euro.

Nog een trapje lager dan het minimumpensioen is de zogenaamde Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO). Sinds 1 september 2010 bedraagt die 610 euro voor een samenwonende en 916 euro voor een alleenstaande. Op dat IGO heeft iedere oudere onvoorwaardelijk recht indien hij geen ander inkomen of een inkomen beneden deze bedragen heeft. De grote meerderheid van de gepensioneerden heeft dus een laag wettelijk pensioen (WP). Luxueus valt daar zeker niet van te leven. Dat is overduidelijk als je de gemiddelde pensioenen vergelijkt met de gemiddelde prijs van een maand verblijf in een rusthuis. Volgens een recent onderzoek van het Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties (OIVO), bedraagt die gemiddelde prijs 1.327 euro in Vlaanderen, 1.141 in Wallonië en 1.047 in Brussel. Het verschil tussen de gewesten is grotendeels het gevolg van de regionale wetgeving waardoor bepaalde supplementen in het ene gewest wel en in het andere niet in de dagprijs verrekend zijn. Bovenop dat bedrag komen nog diverse andere kosten (dokter, medicatie, ontspanning, enz.). M.a.w. het bedrag van de meeste wettelijke pensioenen is onvoldoende voor een fatsoenlijke 'oude dag'. Als we alleen de bedragen van het WP in beschouwing nemen, dan heeft 23% van de gepensioneerden een pensioen beneden de armoedegrens (899 euro voor een alleenstaande). Als we daaraan het bezit van een eigen huis als bijkomend inkomen toevoegen dan leeft nog altijd 13% van de gepensioneerden in armoede. Maar dit laatste gegeven bevestigt alleen maar dat het WP voor vele gepensioneerden te laag is.

De cijfers hierboven gaan enkel over het WP dat een verplicht systeem is voor alle werkenden. De bijdragen voor dat pensioen dienen niet voor de opbouw van een persoonlijk pensioen maar komen terecht in de algemene pensioenkas. Vanuit deze kas worden de pensioenen voor iedereen betaald via het zogenaamde repartitie- of omslagstelsel. D.w.z. de bijdragen die een actieve werknemer nu betaalt, worden gebruikt om de pensioenen van de huidige gepensioneerden te betalen.

Daarnaast ontvangt een steeds groeiende groep mensen een aanvullend pensioen (AP) uit de zogenaamde tweede pensioenpijler. Het verschil met het WP is dat het AP wordt opgebouwd als een persoonlijk pensioen via premies van de werkgever en soms ook van de werknemer zelf. Op basis van kapitalisatie van de betaalde premies ontvangt het individu waarvoor die premies werden betaald, later een AP. Het is geen verplicht systeem maar hangt af van de 'goodwill' van de werkgever. Nogal wat politieke partijen en de werkgeversorganisaties zien in het AP een belangrijk instrument om het lage WP 'aan te vullen'. Maar daar komen we later nog op terug. Op dit ogenblik ontvangt zowat 40% van alle gepensioneerden een AP. En voor zowat 60% van alle huidige werknemers worden premies betaald voor een AP in de toekomst. Het AP is echter nog ongelijker verdeeld dan het WP. Bovendien is er een duidelijke link tussen de hoogte van het WP en de toegang (het recht op) en hoogte van het AP. Hoe hoger het WP hoe groter de toegang tot een AP. Van de 20% laagstepensioentrekkers ontvangt slechts 2% ook een AP. Van de 20% hoogstepensioentrekkers ontvangt 71% een AP. Hoe hoger het WP, hoe hoger ook het bedrag van het AP. Zo ontvangen de 20% trekkers van het laagste WP gemiddeld 13 euro per maand aan AP. De 20% hoogste WP-trekkers daarentegen ontvangen gemiddeld 1.928 euro per maand aan AP. Met andere woorden de 20% hoogste WP-trekkers ontvangen meer AP dan het WP van 85% van alle gepensioneerden. De belangrijkste vaststelling m.b.t. de AP is dan misschien ook dat zij de ongelijkheid binnen de WP-trekkers alleen maar groter maken.

Naast de eerste pijler van het WP en de tweede pijler van het AP spreekt men ook nog over een derde pijler. Maar eigenlijk heeft die zogenaamde derde pijler niets met het pensioen te maken. Het gaat eigenlijk om zwaar door de overheid gesubsidieerde vormen van financieel sparen. Enerzijds is er het 'pensioensparen' en anderzijds de individuele levensverzekeringen. In beide gevallen kan van een begrensd bedrag een groot deel gec recupereerd worden via de fiscus. Dat klinkt mooi voor het individu in kwestie, maar het betekent natuurlijk ook dat de overheid minder belastingen overhoudt. Vooral het 'pensioensparen' zit in de lift. In 2009 namen er zowat 2,7 miljoen belastingplichtigen aan deel. 1,6 miljoen mensen hebben ook nog eens een individuele levensverzekering.

Processie van Echternach

De discussie over onze pensioenen was van bij het begin verweven met de algemene discussie over de betaalbaarheid van de Sociale Zekerheid en het zogenaamde 'eindeloopbaandebat', zeg maar de vaststelling dat heel wat werknemers veel vroeger met werken stoppen dan op de wettelijke pensioenleeftijd van 65 jaar. Zo 'n vroegtijdig gestopte werknemer betaalt nog nauwelijks belastingen of SZ-bijdragen maar kost daarentegen wel heel wat aan die SZ als vervroegd - of bruggepensioneerde. In de meeste Europese landen ligt de wettelijke pensioenleeftijd op 65 jaar, zowel voor mannen als vrouwen. In al die landen ligt ook de reële 'pensioenleeftijd', d.w.z. de leeftijd waarop mensen met werken stoppen, een stuk lager. Maar in geen enkel Europees land was - en is nog steeds - het verschil tussen de wettelijke en de reële pensioenleeftijd zo groot als in België. Dat is ook de belangrijkste verklaring waarom bij ons in de hele pensioendiscussie, zoals in vele Europese landen (Nederland, Duitsland, Frankrijk Groot-Brittannië, Oos-

Zuidertoren.
Hier huist de Rijksdienst voor Pensioenen

tenrijk, Denemarken, Griekenland, Ierland), niet de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd centraal staat, maar wel het optrekken van de reële pensioenleeftijd. M.a.w. ervoor zorgen dat werknemers later dan zoals vandaag stoppen met werken.

De eindeloopbaandiscussie kwam in ons land definitief op gang begin juli 2004 toen de Hoge Raad voor Werkgelegenheid (HRW) in zijn jaarverslag stelde dat uitgerekend de lage activiteitsgraad van de 55-plussers een bedreiging vormde voor de betaalbaarheid van de SZ. Want als gevolg van de vergrijzing zou de kostprijs van die SZ, en meer bepaald van de pensioenen en de gezondheidszorg, in de komende twintig jaar fors toenemen. Slechts één op vier van alle Belgen tussen 55 en 65 jaar was nog aan het werk. De rest was met vervroegd pensioen, met brugpensioen of was werkloos. De gemiddelde reële 'pensioenleeftijd' bedroeg daardoor zo'n 58 jaar. Kort na het verslag van de HRW publiceerde het VBO zijn 'Masterplan eindeloopbaan' waarvan we de meeste voorstellen enkel maanden later terugvonden in de regeringsverklaring van Verhofstadt op 12 oktober 2004. In juni 2005 presenteerde toenmalig minister van arbeid Freya Van den Bossche een lijvige nota met 65 concrete voorstellen onder de verleidelijke titel 'Actief Ouder Worden'. Het was het startsein voor een maandenlange discussie met de vakbonden en van talrijke en massale acties. Het voorlopige eindpunt was het door de overheid opgelegde Generatiepact eind 2005. De belangrijkste doelstelling ervan was mensen langer aan het werk te houden. Enerzijds werden aan wie langer wilde werken financiële voordelen aangeboden en anderzijds werd het vervroegd stoppen met werken moeilijker gemaakt. Zo werd de instapleeftijd voor het brugpensioen verhoogd en werden de instapvoorwaarden, waaronder het vereiste aantal gewerkte jaren, behoorlijk verstrengd. Het resultaat is vijf jaar later overduidelijk: de gemiddelde uitstapleeftijd bedraagt nu 59,7 jaar, de werkzaamheidsgraad van de groep tussen 55 en 65 jaar is gestegen van 25 naar 34% en de toetreding van nieuwe bruggepensioneerden ligt heel wat lager dan voor het Generatiepact. In 2011 is een officiële evaluatie van de resultaten van het Generatiepact gepland. De werkgeversorganisaties en de meeste partijen klagen nu al dat deze resultaten onvoldoende zijn. Maar dat maakt deel uit van het gevecht voor een tweede reeks maatregelen om mensen langer aan het werk te houden.

De start van dit hernieuwde gevecht kunnen we situeren in het regeerakkoord van Letermé I in maart 2008: *"De regering zal, in overleg met de sociale partners, een Nationale Conferentie voor de Pensioenen lanceren, met als doel ons pensioenstelsel te hervormen en te versterken, alsook een reflectie op gang te brengen over de berekeningsmethodes van de pensioenen, de belemmeringen voor de opbouw van het pensioen verbonden aan de mobiliteit tussen de verschillende pensioensystemen, de aanpassing aan nieuwe uitdagingen, zoals de verlenging van de levensduur, maar ook de situatie van bepaalde categorieën van werknemers, zoals de deeltijdse werknemers, contractuelen of bepaalde categorieën van zelfstandigen."* In oktober 2008 richtte minister van pensioenen Marie Arena een werkgroep op om de Pensioenconferentie voor te bereiden. Die werkgroep zou zijn werk moeten afgerond hebben tegen januari 2009 zodat de Pensioenconferentie kon plaatsvinden in het voorjaar van 2009 en de definitieve besluiten in februari 2010 aan de regering konden worden overhandigd. Maar al vlug werd duidelijk dat het allemaal veel trager ging. Na de regionale verkiezingen in juli 2009 wordt Marie Arena vervangen door Michel Daerden en die begint het voorbereidingswerk helemaal opnieuw. De in november 2009 nogmaals aangekondigde Pensioenconferentie lijkt steeds verder weg. In maart 2010 presenteert minister Daerden dan eindelijk een Groenboek. Hierin vind je talrijke tabellen, overzichten enz., maar geen concrete beleidsvoorstellen. Die wil Daerden tegen juni distilleren uit de antwoorden van de sociale partners en de regeringspartijen op een lijst van honderd vragen. Maar in april 2010 valt de regering Letermé II. En daarmee valt meteen het doek over de Pensioenconferentie die er nooit geweest is. Er is dus op dit

ogenblik geen hervormingsplan voor de pensioenen. Maar daarmee is de vraag over de toekomst van onze pensioenen niet verdwenen en zeker niet opgelost.

De kern van de zaak

Alle politieke partijen en grote sociale organisaties, de werkgeversorganisaties en vakbonden voorop, hebben in de voorbije jaren hun visie op de toekomst van onze pensioenen op papier hebben gezet. Die visie is vanzelfsprekend nauw verbonden met de toenemende vergrijzing van onze samenleving. Centraal in de visies van bijna alle politieke partijen en de werkgeversorganisaties staat de vraag: hoe kunnen we de kosten van de vergrijzing en in het bijzonder van de pensioenen beperken? En niet: waar kunnen we de nodige (nieuwe) inkomsten vinden om de toekomstige gepensioneerden zo goed en aangenaam mogelijk van hun pensioen te laten genieten? Vergrijzing wordt op de eerste plaats dus gezien als een financiële kost en een last en niet als een hoopvol resultaat van onze welvaartsstaat.

Grosso modo is het antwoord op de vraag hoe de toekomstige pensioenkosten te beperken, dubbel: wij moet allemaal langer werken en we moeten zelf meer voor ons eigen pensioen zorgen.

Eén:

de mensen moeten **langer aan het werk** blijven door aan de ene kant langer werken financieel aantrekkelijk(er) te maken, maar toch vooral door vroeg(er) stoppen minder aantrekkelijk te maken. De redenering hierachter is dat het niet meer dan normaal is dat we langer werken vermits we nu allemaal toch langer leven. Zowel VBO als Voka, in navolging trouwens van wat de Europese Unie naar voor schuift, pleiten ervoor om, zowel bij de bepaling van de pensioenleeftijd als bij de berekening van de pensioenuitkering, rekening te houden met de levensverwachting. Dat rekening houden zou liefst zo vlug mogelijk een wettelijk vastgelegd automatisme worden. Dit zou betekenen dat wanneer de levensverwachting stijgt automatisch ook de wettelijke pensioenleeftijd naar omhoog zou gaan. Men kan ook de wettelijke pensioenleeftijd loslaten en het pensioenbedrag voor wie stopt met werken, laten afhangen van het aantal jaren dat iemand, op basis van de gemiddelde levensverwachting, in theorie nog van een pensioen kan genieten. Hoe groter dat aantal 'theoretische' jaren, hoe lager het pensioenbedrag. Wie dan een hoger pensioen wil zal gewoon langer moeten werken.

Maar zover zijn we nog niet. Ondertussen moet het vervroegd stoppen met werken ontmoedigd worden door het brugpensioen steeds moeilijker te maken. Lees: het aantal gewerkte jaren als voorwaarde voor brugpensioen steeds te verhogen en tegelijkertijd de periodes van inactiviteit die meetellen (= gelijkgesteld aan effectief gewerkte jaren) voor het bereiken van die gewerkte jaren steeds meer in te perken en op termijn helemaal af te schaffen. Stilzwijgend wordt daarbij ervan uitgegaan dat wie niet met brugpensioen kan wel verder zal blijven werken. Maar de kans is veel groter dat deze leeftijdsgroep in de werkloosheid terecht komt en dus uiteindelijk aan de SZ meer zal kosten dan wat ze anders aan het brugpensioen zou besteden.

Twee:

in de berekening van het wettelijk pensioen moet het verzekeringsaspect opnieuw belangrijker worden dan het solidariteitsaspect. Concreet betekent dit dat de inactiviteitsjaren die gelijkgesteld worden met gewerkte jaren voor de berekening van het WP, moeten worden afgebouwd. Voor de Vlaamse werkgeversorganisaties moet het WP een soort basispensi-

**AAN HET EIND
VAN M'N GELD**

**HOUD IK ALTIJD
EEN STUK MAAND
OVER**

Loesje

POSTBUS 1045
6801 BA ARNHEM

Poster uit 1913

oen worden dat op de eerste plaats moet verhinderen dat mensen in armoede terechtkomen. Het AP moet ervoor zorgen dat mensen zo veel mogelijk hun vroegere levensstandaard kunnen behouden. Daarom moet het AP versterkt en uitgebreid worden en moet de AP-premie een onderdeel worden van de loonnorm, zeg maar beschouwd worden als een onderdeel van het loon dat 'uitgesteld' wordt naar de pensioenleeftijd. In de praktijk betekent dit de **steeds verdergaande privatisering** van ons pensioenstelsel. Want het AP is helemaal geen solidair stelsel, het is niet verplicht en enkel wie dus het geluk heeft dat zijn werkgever een AP-premie wil betalen zal voor zichzelf een individueel AP kunnen opbouwen. Hoe moet het dan met al die mensen die niet zo 'n welwillende werkgever hebben of gewoonweg geen werkgever - denk maar aan de werklozen? Op die vraag wordt geen antwoord gegeven. Misschien blijven die mensen gewoon in de kou staan. De relatie tussen het WP en het AP is verraderlijk. Aan de ene kant is het perfect begrijpelijk dat de twijfels over het WP werknemers ertoe aanzetten om op een of andere manier een AP op te bouwen. Dat is ook wat we de laatste jaren in toenemende mate zien bij onderhandelingen over loon- en arbeidsvoorwaarden. Aan de andere kant leidt een zogenaamde 'democratisering' van het AP (lees: steeds meer mensen met een AP) ertoe dat de noodzaak voor de versterking van het WP wordt ondergraven. "Steeds meer mensen hebben toch al een AP, waarom zouden we dan nog middelen zoeken om het WP te versterken?", kan men dan redeneren. En als we het WP niet versterken, zullen steeds meer mensen streven naar een AP. En zo is de cirkel rond. Wie daar de dupe van is/zal zijn, is duidelijk: zij die om een of andere reden geen AP zullen kunnen opbouwen. En meer algemeen betekent een steeds groter belang van het AP een ondergraving van de fundamentele solidariteit binnen ons pensioenstelsel en bij uitbreiding een ondergraving van heel onze SZ.

Voor een sterk wettelijk pensioen!

Het enige juiste antwoord op de vraag naar de toekomst van ons pensioenstelsel is een versterking van het WP zoals we dat nu kennen. Dat is dan ook de terechte eis van de arbeidersbeweging in ons land bij monde van de vakbonden. Een versterking van het WP houdt ondermeer in:

- Behoud van het wettelijk pensioen op 65 jaar
- Behoud van het brugpensioen
- Berekening van de pensioenen in de privésector op basis van 75% van het gemiddelde van de vijf beste loopbaanjaren. Dit betekent een forse verhoging van het gemiddelde pensioen
- Behoud van de gelijkgestelde periodes voor de berekening van het pensioen
- Optrekken van het minimumpensioen tot het gewaarborgd interprofessioneel minimumloon (21 jaar zonder anciënniteit, nu 1.415 euro bruto, ongeveer 1.165 euro netto)
- Welvaartsvastheid als automatisme (automatische aanpassing van de pensioenbedragen aan de stijging van de lonen zoals nu reeds gebeurd voor de ambtenarenpensioenen = perequatie)

Een dergelijke versterking van het WP betekent meteen een versteviging van het solidaire karakter van onze pensioenen en van de SZ in het algemeen. Het is ook de enige weg om de mensen opnieuw te doen geloven in de prioriteit van het WP op gelijk welk ander pensioensysteem, in het bijzonder het AP. Maar een dergelijke versterking van het WP betekent met betrekking tot de uitgaven juist het tegenovergestelde van wat de overheid, de meeste partijen en de werkgeversorganisaties beogen: meer in plaats van minder uitgaven.

Cruciaal is daarom het antwoord op de vraag waar die bijkomende financiële middelen kunnen worden gevonden. Een eerste piste is de overheveling van de fiscale voordelen van de tweede en derde pensioenpijler naar het WP. Een tweede piste is het terugschroeven van de vermindering van de werkgeversbijdragen voor de SZ die dit jaar oplopen tot boven de 6 miljard euro. Daardoor komt er ruimte op de begroting van de SZ die gedeeltelijk kan gebruikt worden voor een versterking van het WP. Maar het grootste gedeelte zal moeten gezocht worden in nieuwe inkomsten via een meer rechtvaardige fiscaliteit (4). Vijf jaar geleden eindigde ik mijn artikel 'Langer werken ondergraaft de welvaartsstaat' (1) met volgende woorden: " *De stelling dat het toch normaal is dat mensen langer aan het werk blijven nu ze ook veel langer blijven leven, verbergt een filosofie die haaks staat op onze welvaartsstaat. Deze stelling suggereert dat wij zouden leven om te werken. Maar echte welvaart en nog meer welzijn stelt het leven voorop en het werken in dienst daarvan, m.a.w. wij werken om (zo goed mogelijk) te (kunnen genieten van het) leven. Zeker zolang werken in onze samenleving voor de overgrote meerderheid van de mensen als een zware last wordt ervaren, ondergraaft langer werken onze welvaartsstaat. Het is aan de vakbonden om deze doelstellingen van rechtvaardigheid en gelukkig leven terug bovenaan de agenda te stellen en de concrete regeringsmaatregelen hierop te toetsen en niet op hun economische haalbaarheid in een samenleving die nog altijd gedomineerd wordt door de economische machten.* "

Vijf jaar later gelden deze woorden nog steeds.

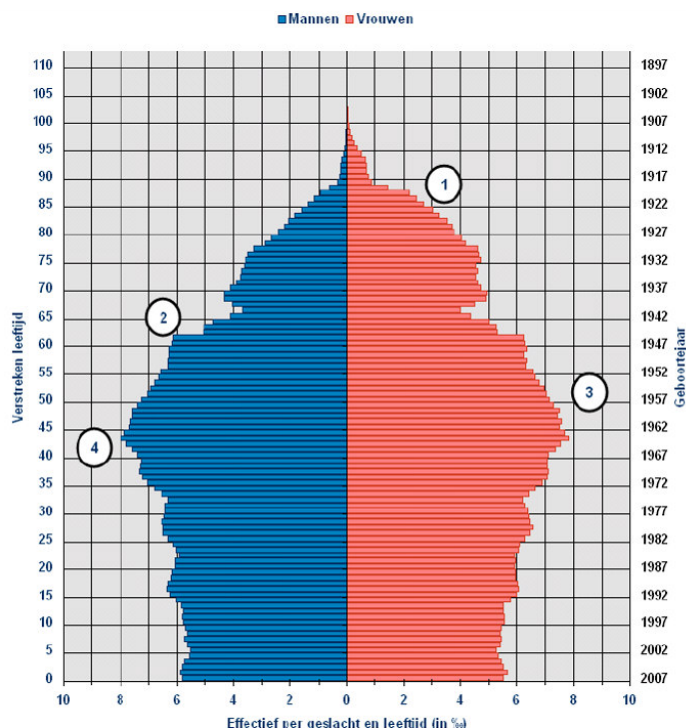
Jozef Mampuyts

(1): Zie mijn artikel, Langer werken ondergraaft de welvaartsstaat! in {KENTERINGen}, 3de jrg. nr.10 (december 2005) en Roel Van Beneden, Achter de façade van het vergrijzingsdebat wordt de afbouw van de Sociale Zekerheid verder gezet, in Beweging nr. 91 (juli 2004).

(2): http://www.plan.be/admin/uploaded/201007050808240.rapport2010_nl.pdf

(3): Voor alle recente gegevens over de pensioenen in ons land, zie de recent verschenen ' Belgische Pensioenatlas 2010. http://www.socialsecurity.fgov.be/docs/nl/publicaties/20101109_pensioenatlas_NL.pdf

(4): Zie mijn artikel, De sterkste schouders moeten de zwaarste lasten dragen, in {KENTERINGen}digit, 3de jrg. nr. 2 (april 2010).

De bevolkingspiramide van België anno 2010

Ouder worden is geen individueel gebeuren

'Ouder worden'... doen we allemaal. Dat is trouwens het thema dat in dit nummer op verschillende manieren bijzondere aandacht krijgt. Zo hebben we ook twee 'ervaringsberichten' opgevraagd. Uit een verschillende context.

Annemie Seminck (°1951) werkt al twintig jaar in een 'woon- en zorgcentrum'. Alleen die benaming al, wijst op een nieuwe benadering van de ouderenzorg. Zij licht die evolutie toe en schetst een tableau van de bewoners.

Bob ter Haar (°1934), woont in Rotterdam, was predikant en is actief in wijkwerking en de Nederlands 'Socialistische Partij' (SP). Hij vertelt hoe hij de vergrijzing van de christelijke basisbeweging ervaart en voor welke uitdagingen en valkuilen het ons plaatst. Ouder worden is immers niet enkel een individueel gebeuren, ook onze organisaties zijn eraan onderhevig. We worden geconfronteerd met nieuwe vragen, met cultuurverschillen tussen jongere en oudere generaties met daarin ook de wijze waarop de jongere generatie zich engageert. Redactie.

Bob ter Haar

Wil de laatste het licht uitdoen?

De spaarzame bijeenkomsten van progressieve christenen in de basisbeweging lijken bij ons in Nederland meer op bijeenkomsten van oud-strijders dan op actie-vergaderingen. Het is er gezellig, je ziet nog eens een oude bekende en er gaat ook wel bemoediging van uit, al blijft het meestal onduidelijk waartoe je dan bemoedigd wordt. Veel groepen zijn inmiddels ter ziele, andere vragen zich af of euthanasie niet barmhartiger zou zijn. De analyse van dit verschijnsel hoeft niet louter negatief te zijn. Er is meer bereikt dan ons in onze sombere momenten voor ogen komt. We gaan niet meer zo gebukt onder autoritaire structuren, we laten onze dromen niet meer dooddrukken door een moraliserende burgerlijke theologie, en ondanks alle bezuinigingen is er wel degelijk meer bestaanszekerheid dan we in de jaren 70' en 80' voor mogelijk hadden gehouden.

Maar het valt niet te ontkennen: 'de tijd van de grote verhalen' is passé, wat blijft is het ene 'grote verhaal' van het neoliberalisme. En daarmee zijn alle thema's van de tijd van toen weer actueel. Sterker: ze komen in grimmiger en massiever vorm aan de oppervlakte. Afbraak van sociale zekerheid, toenemend racisme, opmars kernenergie, afschrijven van armoelanden, groei van nieuwe onderklassen. Om van de terugval van de kerken naar een neoliberale theologie en autoritaire structuren maar te zwijgen. Een klaaglied dat op onze bijeenkomsten regelmatig wordt aangeheven.

"What is to be done?"

Overlevingsstrategieën kunnen beter gestaakt worden. Voortborduren op klassieke analyses wordt vervelend. Jongeren betrekken bij onze beweging levert tot nu toe weinig tot niets op.

Opnieuw beginnen dus in een radicaal veranderde situatie. Op twee wezenlijke punten:

- onze analyse en strategie weer vinden in de concrete strijd. En niet langer in vrijblijvende analyses. Dus je engageren in concrete acties.
- je aansluiten bij de ervaringen, initiatieven en analyses van jongeren. En dus niet andersom.
- voor dat laatste laat ik jonge activisten aan het woord (1):

"Onze generatie maakt zich niet echt veel zorgen. Ons levensgevoel is kleinburgerlijk en gericht op het dagelijkse eigenbelang. We kunnen ons dat al lang permitteren omdat onze zelfredzaamheid voldoende georganiseerd is en er ook geen nijpend tekort is aan bestaanszekerheid. Politiek is dus niet zo 'ons ding'."

"We voelen ons geen deel van een permanent collectief. We leven individueel en als zodanig sluiten we ons aan bij wisselende en vaak kortstondige verbanden. We denken 'op de korte termijn'. Er zijn weinig verder liggende idealen of toe-

komstdromen. We organiseren ons 'ad hoc'. Ook als we wel maatschappelijk of politiek actief zijn. Na afloop van de actie gaat ieder weer zijns weegs. ”

“ Spiritualiteit is een privézaak. We voelen geen behoefte aan religieuze systemen, maar pikken ons graantje mee, waar we het tegenkomen.”

“ We houden niet van massieve ideologieën zoals 'hét marxisme' of 'hét kapitalisme'. Ze staan op gespannen voet met onze individuele keuzevrijheid.

“ Anderzijds voelen we wel dat 'er iets broeit'. Er is ook veel onvrede, gevoelens van eenzaamheid en gebrek aan zingeving. Er is nood aan nieuwe beelden van waarheen je op weg zou willen gaan. Er moet weer een 'verhaal' komen. ”

“ Er is behoefte de kleine wereld om je heen te verbinden met de grote wereld. Met andere landen en continenten. Deel te nemen aan activiteiten die daarop gericht zijn. ”

“ We willen de versnippering en de veelheid van kortetermijnacties voorbij komen. Dat willen we op twee hoofdgebieden, die niet direct om een sociaaleconomische ideologie vragen: mensenrechten en duurzaamheid op alle gebieden (natuur, arbeidsverhoudingen, energie). Daarbij kunnen we aansluiten op groeiende en sterke internationale en multiculturele organisaties als Amnesty International, Greenpeace, antikernenergiebeweging. ”

Uitdagingen en mogelijkheden

De voortgang van onze beweging is ermee gediend als we die activiteiten staken die geen rechtstreekse verbinding hebben met concrete strijd, of dat nu 'bevrijdend bijbellezen' of 'gesprek tussen christenen en marxisten' of zo meer is. Kort gezegd: de klassieke vraag 'cui bono?' (wie heeft er profijt van?) moet weer gesteld worden en onze positie in de 'onderbouw' moet worden gelokaliseerd.

Onze niet geringe ondersteunende tweedelijns competenties, zoals theorievorming, analyse, training en vorming, organisatievermogen, netwerken, sociale media en andere know how, zullen, wortelend in die praktijk, zodoende kunnen worden gerevitaliseerd.

Het licht hoeft dan nog even niet te worden uitgedaan.

*Bob ter Haar
november 2010
Rotterdam*

(1): Het gaat om jongeren die actief zijn in en rond de S.P. in Rotterdam, maar zich er niet altijd mee identificeren. Ze voelen zich enerzijds “kind van hun tijd ” en anderzijds stellen ze er een groeiend kritisch bewustzijn tegenover. Onderscheidingen die ook bij oudere generaties zich voordoen.

Berichten uit het woon- en zorgcentrum

Met 94 zijn ze, de bewoners van het Woon- en Zorgcentrum. Ze leven er samen in twee leefgroepen, één voor dementerende mensen, één voor bewoners met somatische aandoeningen. Begeleiding, activiteiten en de zorg zijn aangepast aan hun toestand. De zorg is belevingsgericht: er wordt uitgegaan van het levensverhaal van de persoon, van wat hij of zij nu ervaart, om daar dan maximaal op in te spelen. 'Maïeutisch zorgconcept' heet dat. Geen voorgesneden koek voor iedereen, maar uitgaan van wat bij de individuele bewoner zelf leeft, hoe hij/zij omgaat met beperkingen, onmacht, hoe hij/zij zich die dag voelt. Niet altijd een eenvoudige opdracht.

Na 20 jaar werken in de Ouderenzorg, heeft men toch al wat ervaring met hoe de dingen lopen, vaak mislopen ook: ruziënde familieleden, waarbij materiële zaken vaak het twistpunt zijn. Pijnlijk om mee te maken. De oudere, over wie het uiteindelijk gaat, zit dan meestal aan de kant als toeschouwer. Een donkere wolk over hun toch al niet gemakkelijke 'oude dag'.

Bij de bewoner zonder familie, maar met een bijzonder goed voorziene bankrekening duiken overijverige 'onbekenden' of verre familieleden (nooit gezien) de laatste maanden soms uit het niets op. Na het overlijden van de bewoner blijkt dat er geen geld meer over is om de laatste verblijfsfacturen te betalen. Alert zijn is de boodschap. En door de jaren heen leert men dit wel vlug te herkennen. Al zijn ook dan verrassende situaties niet uit te sluiten.

Toch is het gelukkig niet allemaal kommer en kwel. Anders gaat men er als hulpverlener onderdoor.

De Ouderenzorg heeft in de loop van de voorbije decennia een hele evolutie door gemaakt, en heeft zijn plaats veroverd in het maatschappelijk veld.

Het 'peetjeshuis' van vroeger bestaat (gelukkig) al lang niet meer. Mensen worden de laatste periode van hun leven niet meer weggestopt in een 'tehuis', er in een zetel neergezet, om er per manier van spreken zo goed als niet meer uit te komen. Momenteel wordt ervoor gezorgd dat de bewoners nog maximaal betrokken kunnen worden bij het maatschappelijk gebeuren, bij de actualiteit, op een manier die is aangepast aan hun individuele situatie en mogelijkheden.

Maar de leefwereld van de bewoner eindigt niet langer meer op de plaats waar de ingang deur dichtklapt. Het is nu een deur die in twee richtingen draait: de buitenwereld wordt zoveel mogelijk in het Woon- en Zorgcentrum (WZC) binnengehaald, maar men gaat met de bewoner ook naar die buitenwereld toe. Het WZC is een open huis geworden.

Het gaat uiteindelijk over VOL-WAARDIG mens-zijn en mogen zijn. Het gaat over mensen VOL levenservaring, VOL van de levensgeschiedenis die ze hebben meegemaakt, soms doorworsteld ook. Dit alles op een WAARDIGE manier aan bod laten komen, ernstig nemen en integreren in de zorg, is samen met wat bewoners (nog) wensen, de essentie van de zorg voor onze oudere medemensen.

Ik draag deze gedachten graag op aan alle bewoners en hun families, die ik in de loop van de jaren heb mogen kennen en met wie ik een eind op weg mocht gaan. Ook aan hen met wie ook nu nog een fijne band bestaat:

- aan MAURICE, die dit jaar 100 werd, en die door zijn heldere kritische geest een babbel tot een aangenaam gebeuren kan maken.

- aan ROSA, mijn 'buurvrouw', wiens kamer naast mijn bureel ligt, en met wie het ochtend- en avondgesprek een vanzelfsprekendheid is geworden.
- aan PETER, een vijftiger, die door een fysische- en psychische aftakelingsziekte meer en meer in een isolement is geraakt en met wie communiceren steeds moeilijker wordt, maar voor wie een glimlach, een aanraking nog tot de mogelijkheden behoort.
Aan Nadine, zijn vrouw, en hun kinderen.

- aan JAN, een jong dementerende man, die heen en weer dwaalt tussen zwaar depressieve gevoelens omwille van het besef op sommige momenten, en het soms agressieve gedrag, wellicht als tegenreactie, protest of onmacht.
Even samenzitten, hand in hand, als teken van 'je mag er zo zijn en we zien je graag zoals je bent', brengt soms rust in zijn woelige hoofd.

- aan JEANNE, in een vergevorderd stadium van dementie. "Het verzonken ik", zoals men dat noemt, waarbij gewoon een streling op de wangen of door de haren, een glimlach die je niet verwacht tevoorschijn kan toveren.

- aan LOUIS, vroeger politiecommissaris, die er nog steeds van houdt met een zeker égard, eigen aan zijn vroeger leven, te worden behandeld, maar er evenzeer van geniet om op gevatte manier, grappig en schalks uit de hoek te komen, en dit ook bij anderen apprecieert.

- Aan Louise, Mariette, Gaston, Maria, Elisa, Victor, Marcel, Frans, Helena, Imelda, en aan de zovele andere bewoners van vroeger en nu, met elk hun eigenheid, hun verhaal. Het ene niet belangrijker dan het andere, of beter gezegd: het ene even belangrijk als het andere, maar telkens anders en uniek. Vandaar dat individuele benadering van elke mens niet zo eenvoudig is als het misschien lijkt, maar het schenkt met respect, een meerwaarde aan het leven van elk van deze mensen.

Een hele fijne plaats om te mogen zijn en te mogen werken!

*Annemie Seminck
maatschappelijk werkster in een Woon-en Zorgcentrum*

Annemie Seminck

Nationalisme of socialisme

Dag 165 na de verkiezingen. De kranten schrijven dat er een beetje hoop is om 'milimeters' te vorderen in de preformatiegesprekken. De zeven partijen die tot nu toe aan de onderhandelingen over een staats-hervorming deelnamen, hebben zich bereid verklaard opnieuw te praten op basis van een tekst van koninklijk bemiddelaar Johan Vande Lanotte. Maar eerst komen de Vlaamse en Franstalige partijen apart samen. Dat doet het voorkomen alsof de fundamentele breuklijn in dit land tussen die twee bevolkingsgroepen ligt. Maar is dit wel zo? De Ronde Tafel van Socialisten ziet dat anders. En wij herkennen ons in die oproep. Nummer na nummer lees je immers in de colofon van dit blad dat {KENTERINGen} digit "breekt met de logica van het kapitalisme en zijn wetmatigheden omwille van haar radicale keuze voor de zwaksten in onze samenleving". Redactie, 25.11.2010.

Ronde Tafel van Socialisten roept op tot sociaal front tegen het splitsingsdenken

Gaan de regeringsonderhandelingen over de maatschappelijke keuzes voor de toekomst of over de eeuwige twistpunten tussen Vlamingen en Franstaligen? Er wordt onderhandeld over een staats-hervorming die van België een lege doos zal maken. De rechts-nationalistische N-VA en de andere V-partijen zijn erin geslaagd een groot deel van de kiezers achter zich te verzamelen en verkondigen dat Vlaanderen alleen zijn welvaart beter zal kunnen beschermen. Aan Franstalige zijde is de overtuiging gegroeid dat Vlaanderen definitief gekozen heeft voor een toekomst zonder België en dat men die realiteit maar beter onder ogen ziet, hoewel de overgrote meerderheid van de Vlamingen aan België blijft vast te houden.

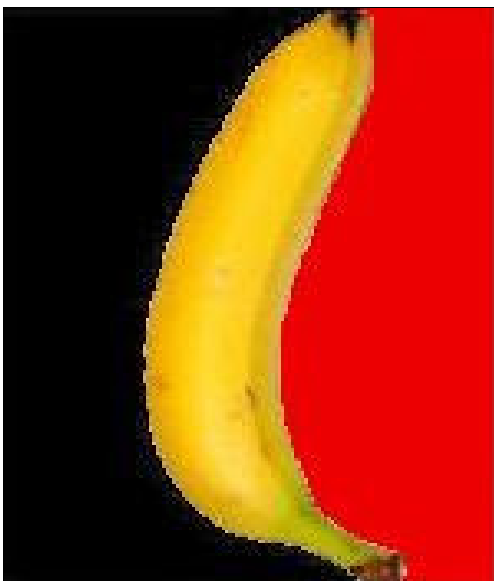
Dat leidt tot een paradoxale situatie: politici die ruzie maken over de splitsing van de boedel, en een bevolking die lijdzaam toekijkt, terwijl ze die splitsing wellicht niet wil en er zeker niet bij te winnen heeft.

De wereldcrisis, die ook ons land zwaar treft, lijkt de dames en heren onderhandelaars nauwelijks te beroeren, want je hoort bijna niets over het anticrisisbeleid. Insiders gaan uit van een bezuiniging van maar liefst 25 miljard euro (1.000 miljard frank!!!), meteen de grootste bezuinigingsoperatie uit de geschiedenis van ons land. De mediastilte voorspelt niet veel goeds. Alles doet vermoeden dat de gewone man en vrouw weer de rekening zal moeten betalen.

U vraagt zich misschien af wat de staats-hervorming en de crisisbestrijding met elkaar te maken hebben? Het antwoord is: 'Alles'. De staats-hervorming dreigt onze unieke Belgische sociale zekerheid te ondermijnen, een moordende concurrentie tussen Vlaanderen en Franstalig België aan te wakkeren en de lonen, arbeidsvoorwaarden, vervangingsinkomens en gezondheidszorg onder grote druk te zetten. Alleen een kleine economische elite heeft daar belang bij. De Ronde Tafel van Socialisten steunt eenheidsinitiatieven tegen het splitsingsdenken en voor het behoud van onze federale sociale zekerheid.

Nationalisme vroeger en nu: van taalontvoogding naar economisch egoïsme!

De Vlaamse Beweging was ooit een rechtvaardige ontvoogdingsstrijd. Die draaide om gelijke rechten voor het Nederlands en de Nederlandstalige bevolking in België. De strijd richtte zich niet tegen het zuidelijke landsgedeelte maar wel tegen het Belgische establishment en tegen de verfranse elite in Vlaanderen zelf. 99% van de Vlaamse achterstelling is echter de laatste decennia opgelost. Wat ooit een gerechtvaardigde emancipatiestrijd was, is langzamerhand verworpen tot economisch egoïsme. Hoewel Vlaanderen sinds het begin van België tot diep in de jaren zestig de armste regio was, weigert de Vlaamse politiek nu steeds openlijker de solidariteit met Wallonië en Brussel. "Vlaams geld in Vlaamse handen", heet dat bij het Vlaams Belang, maar de N-VA denkt daar niet anders over. Ook in andere landen van Europa weigeren de rijke regio's steeds openlijker om solidair te zijn met regio's die het moeilijker hebben. Zo bijvoorbeeld in Italië, waar het Noorden zich steeds harder gaat opstellen tegen het

armere Zuiden. Het loont de moeite eens de overeenkomst tussen de slogans van de nationalistische partijen in Vlaanderen en die van de Lega Nord te bekijken.

Splitsen: in wiens belang?

De gewone burger heeft niets te winnen bij de splitsing, niet in Brussel of Wallonië maar ook niet in Vlaanderen! Het Waalse gewest zal het bijna zeker met veel minder middelen moeten doen, en dat zal goeddeels afgewenteld worden op de werkende bevolking. Brussel is al zwaar ondergefinancierd, en wordt nog meer de speelbal in het machtsspel tussen de twee taalgemeenschappen. Vooral op sociaal gebied zullen de gevolgen rampzalig zijn. Na splitsing zullen Vlaamse en Franstalige gezinnen en werknemers onder verschillende stelsels gaan vallen, wat dus neerkomt op verschillende uitkeringen en vergoedingen, een verschillend arbeidsstatuut, het einde van de nationale cao's. In Brussel zullen gezinnen in dezelfde straat een verschillend niveau van sociale bescherming hebben, naargelang men tot het Vlaamse of het Waalse stelsel behoort. Werknemers in hetzelfde bedrijf gaan andere vergoedingen, rechten en plichten hebben afhankelijk van de gemeenschap of het gewest waartoe ze behoren. Dit onderscheid volgens woonplaats en taalgemeenschap houdt een echte taalapartheid in, en die is voor de Ronde Tafel van Socialisten onaanvaardbaar!

Vlaamse en Franstalige werknemers zullen worden gedwongen om met elkaar in concurrentie te treden om investeringen aan te trekken of hun job te behouden. Dat zal leiden tot een neerwaartse druk op lonen en werkomstandigheden. In mensentaal: langer werken voor minder loon, meer flexibiliteit en minder werkzekerheid o.a. door tijdelijke statuten, minder sociale bescherming. Dat is voor alle werknemers in België nadelig, zowel voor Vlamingen als voor Franstaligen.

Onze sociale zekerheid is de *kathedraal van de arbeidersbeweging*, en is tot stand gekomen door de eensgezinde sociale strijd van generaties Belgische werknemers, Vlamingen én Franstaligen. De splitsing zet de deur open voor sociale afbraak. In Vlaanderen dromen de N-VA en de werkgeversorganisaties VOKA en Unizo openlijk van de vervanging van de federale sociale zekerheid door een Vlaamse versie *light*. Men wil een beperking van de werkloosheidsuitkering in de tijd, de afschaffing van de wachtuitkering, de veralgemening van de interimarbeid. De te presteren uren wil men op jaarbasis berekenen, wat alle werknemers tot een ongehoorde flexibiliteit zal dwingen. De staatshervorming is voor het patronaat de gemakkelijkste weg om zonder al te grote weerstand van de vakbonden en de arbeidersbeweging onze sociale verworvenheden te ontmantelen! Zeker in het Noorden dromen de rechtse krachten ervan om van Vlaanderen een Texas aan de Noordzee te maken.

Een sociaal Europa begint bij een solidair België!

Tegen een staatshervorming die de interpersoonlijke solidariteit en de solidariteit tussen economisch sterke en zwakke regio's doorbreekt, past een krachtig NEE. Deze staatshervorming is een rechts project dat past in een neoliberal Europa en een wild-westglobalisatie. Daarin moeten landen en regio's steeds harder concurreren voor investeringen en jobs. Regeringen ijveren met elkaar om het de investeerders zo gunstig mogelijk te maken. Terwijl die met de grote winsten gaan lopen, betaalt de werkende klasse de prijs, want telkens weer krijgen we te horen dat we onze eisen moeten matigen voor onze concurrentiepositie. Het antwoord hierop is niet om ons te laten verdelen, maar om juist eendrachtig te ijveren voor een sociaal Europa in een recht-

vaardige wereld. Binnen dat sociaal Europa moeten we streven naar een sociale zekerheid die in alle landen vergelijkbaar is, als antwoord op de moordende concurrentie. De staats Hervorming waarover nu onderhandeld wordt, gaat precies in de omgekeerde richting.

Socialisme? Jazeker: socialisme!

Het antwoord op de uitdagingen van vandaag is dus niet te zoeken in eng nationalistisch egoïsme, in broodrijd tussen volkeren en regio's. Het antwoord is te zoeken in grensoverschrijdende samenwerking, sociale rechtvaardigheid en solidariteit. Dat zijn ook de pijlers van het socialisme. Juist dat socialisme en de vakbeweging - ook de christelijke - liggen aan de basis van de uitbouw van de sociale verworvenheden. Deze opbouw van de sociale verworvenheden en syndicale kracht ging samen met de grootste en langste economische bloei uit onze geschiedenis. Het socialisme geeft de richting aan voor de toekomst.

Wat gisteren kon, kan ook vandaag, als we maar uitgaan van de kracht van onze eigen visie en niet achter de neoliberale en nationalistische slogans van anderen aanlopen!

Laten we beginnen met de solidariteit in eigen land! Daarom roept de Ronde Tafel van Socialisten op tot een breed eenheidsfront dat open staat voor alle sociale krachten in ons land. Tegen het nationalistisch opbod en het splitsingsdenken en vóór de interpersoonlijke solidariteit van onze Belgische sociale zekerheid! Progressieve en democratische partijen, vakbonden, sociale organisaties en bewegingen uit het middenveld, vrijwilligerswerk en - niet in de laatste plaats - de mensen in dit land zijn sterk genoeg om het splitsingsdenken en -handelen te keren. Zij zijn het die met hun inzet en arbeid dit land hebben opgebouwd. De sociale krachten zullen er alles aan doen om een ééngemaakte en krachtige sociale zekerheid te verdedigen en verder uit te bouwen!

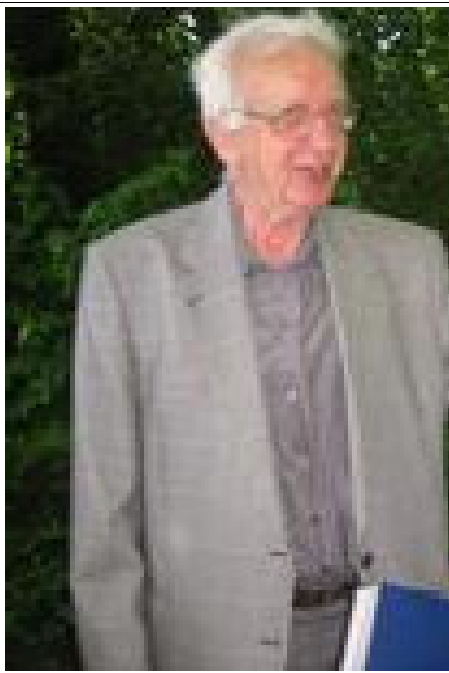
Ook interessant om in dit verband te lezen, zijn de teksten van de Vooruitgroep. Je vindt ze op: <http://vooruitgroep.wikidot.com/teksten>. Vooral de tekst "Geen Vlaams front in onze naam" sluit goed aan bij bovenstaande oproep van de Ronde Tafel van Socialisten.

Ook andere krachten gaan de toekomst bepalen

Gewoonlijk wordt in deze rubriek een jongere geïnterviewd door iemand die al 'wat ouder' is. Voor de gelegenheid hebben we in dit nummer de rollen omgedraaid. Marc-Antoon De Schryver (32) stelt de vragen aan Omer Mommaerts (78).

Omer blikt terug én vooruit. Wat dreef hem lang geleden richting engagement? Hoe ervaart hij vandaag als activist het ouder worden? En welke toekomst ziet hij voor een ouder wordende beweging als CvS?

Vilvoorde

"Ik was eigenlijk voorbestemd om een kleinburgerlijk *bourgeoïske* te worden, zonder veel ambities", vat Omer zijn jeugd samen.

"Ik kom uit een middenstandsgezin uit Vilvoorde, niet geëngageerd. Katholieke opvoeding maar niet té katholiek: mijn ouders gingen niet naar de mis, daarvoor hadden ze geen tijd. Dat soort milieu. Wél opgegroeid in een volkse wijk en actief in het patronaat en de chiro. En zes jaar op internaat gezeten, op het Klein Seminarie in Mechelen... Ik heb dat allemaal ondergaan, relatief gelukkig maar nogal passief. Geen haantje de voorste. Op het einde van mijn humaniora wist ik eigenlijk niet wat ik met mijn leven wou doen. Toen zijn er drie dingen gebeurd die in mij iets hebben wakker gemaakt."

De ommekeer

"Ten eerste: mijn moeder heeft zelfmoord gepleegd. Ik heb daar geen trauma aan overgehouden, maar ik heb wel beseft: "ik moet van mijn leven iets maken". Ten tweede - ik was de twintig al gepasseerd - hebben ze mij gevraagd om leider te worden in de KAJ. Ten derde: na mijn legerdienst ben ik terug gaan studeren, regentaat Germaanse talen op Sint-Thomas in Brussel. Ik had er plots zin in, heb er hard voor gewerkt en ben geslaagd. Kortom: de goesting was uitgebroken. 'Wat is er met mij aan het gebeuren?', vroeg ik me af.

Al die tijd was ik in contact gebleven met jonge arbeiders. Ik mocht studeren, maar mijn vrienden waren vanaf hun veertiende aan het werk. Dat heeft bij mij een reflex doen ontstaan: ook al kan ik niet veel, ook al ben ik geen leidersfiguur, ik wil stapjes vooruit zetten in wat ik kan. Het begrip 'grenzen verleggen' deed zijn intrede in mijn leven. En de ontdekking van het arbeidersprobleem. Die twee zaken vormen de basis van waaruit alles begonnen is.

Eens ik KAJ-leider was, begonnen ze mij voor van alles te vragen. Die engagementen begonnen mijn leven te vullen, op een zinvolle manier. Het is nooit meer opgehouden. Een geluk dat ook mijn vrouw uit dat milieu komt. Ik ben altijd sterk gesteund vanuit mijn gezin."

Het arbeidersvraagstuk

"Ik kende het arbeidersprobleem niet. Mijn ouders waren zelfstandigen. Ze hadden een bakkerij die goed draaide. De mentaliteit was: 'Wij zijn de goeie en zij die in loondienst werken zijn eigenlijk luiertikken'. Het werd niet met zoveel woorden gezegd, maar toch.

Met de kostgangers van de KAJ in Brussel hadden we een militantenclub. We kwamen samen om het Evangelie te bespreken (*lacht*). Dat Evangelie was maar een aanleiding. Er was mij geleerd om te vertrekken van het principe: 'zien, oordelen, handelen'. Dat is Cardijn. Die aanpak is er zodanig ingeprent, dat ze een stuk van mijn leven geworden is.

Ik heb toen enorm veel naar die gasten geluisterd. Waarmee zij bezig waren, hoe moeilijk

het was vast werk te vinden, hoe ze werden uitgebuit,... Ze maakten dat allemaal mee, maar ze begrepen niet hoe het arbeidersvraagstuk eigenlijk in elkaar zat: dat het te maken had met het conflict tussen arbeid en kapitaal. Ik had de naam van Marx toen nog nooit gehoord, maar dat uitbuitingsysteem heb ik leren kennen door naar die gasten te luisteren.

Samen probeerden we kleine stapjes te zetten: hoe je met je kameraden moest omgaan zonder boel te maken, hoe je op je werk kon zien of er nog mensen waren met dezelfde problemen,... En stilletjes aan - maar dat lukte zeer moeizaam - probeerden we hen in contact te brengen met de vakbond. Stap voor stap dus. Op de volgende bijeenkomst vertrokken we opnieuw van de realiteit: wat is gelukt, wat is niet gelukt? Zo heb ik ontdekt dat als je die cyclus van Cardijn blijft volgen, je door juist te 'zien' ook beter kunt 'oordelen' en dus beter kunt 'handelen'. En dat je uit dat nieuwe handelen weer kan vertrekken om beter te zien, beter te oordelen en nog beter te handelen. Zo leerden we samen de achtergrond van het arbeidersprobleem steeds concreter te begrijpen. ”

Over de grenzen van de katholieke zuil

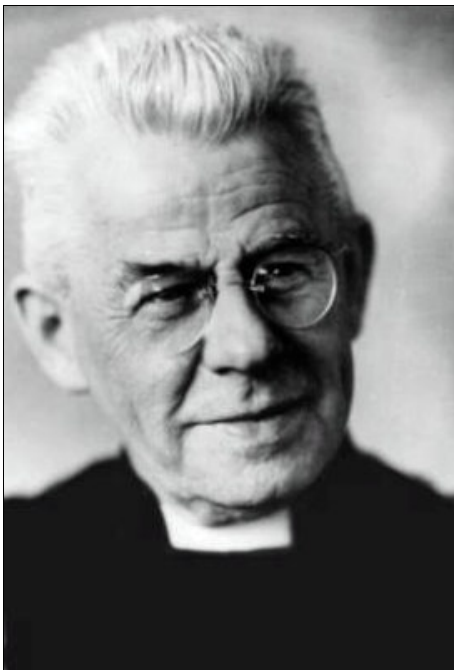
“ Ondertussen was ik ook actief geworden in het ACV. Gaandeweg, na een paar jaar, kwam ik tot het besef: 'Eigenlijk zijn die mannen van het ABVV onze vijanden niet'. Bij ons thuis, in Vilvoorde, overal waar ik kwam eigenlijk, had ik geleerd: 'De socialisten, die zijn niet te vertrouwen, die zijn tegen ons, 't zijn smeerlappen'. Ik begon te ontdekken dat dat niet waar was! ”

Zo werd opnieuw een grens verlegd. Het marxisme, wat is dat? Het socialisme, waar komt dat vandaan? Ik ben daarover beginnen lezen, maar vooral: ik ben met socialisten beginnen discussiëren. De eerste contacten hebben we gelegd via Louis Van Geyt, die toen voorzitter was van de KP. Daarna zijn er contacten geweest met de trotskistische RAL (Revolutionaire Arbeidersliga) en daarna met de PVDA, de opvolger van Amada. Ik voelde mij in die milieus goed thuis, maar tegelijk was mijn overtuiging: 'ik wil in de christelijke arbeidersbeweging blijven. Niet omdat ik het christendom alleenzigmakend vind, wél omdat ik in dat milieu ben opgegroeid: ik heb er gemiliteerd, ik heb er veel aanhang. Ik mag die aanhang niet loslaten, vooral niet als ik in de christelijke arbeidersbeweging iets wil veranderen.' Maar ik had wel de inspiratie uit die andere bronnen nodig. En zo komen we bij Christenen voor het Socialisme. ”

Bevrijdingstheologie

“ Ik heb nooit een boek van Marx gelezen. Maar vanuit de praktijk (en vanuit mijn vele discussies met socialistische militanten) heb ik, denk ik, voldoende van het marxisme opgepikt. Ook omdat ik via Christenen voor het Socialisme in contact kwam met de bevrijdingstheologie. Dat was een scherp voorbeeld van hoe christendom en socialistische maatschappijanalyse verzoend kunnen worden. Dat heeft me altijd geboeid. In beide tradities zit een ideaalbeeld. Het ene wordt genoemd het Rijk van God, het andere het communisme. Ik heb altijd de twee met elkaar verbonden.

Het marxisme werd voor mij ingeschakeld in het 'zien' van Cardijn. Je zou dat ook kunnen noemen: een analyse maken. Hoe zit dit uitbuitingssysteem in elkaar? Welke geschiedenis heeft het? Hoe kunnen we dit bewustzijn bij de arbeiders versterken? Ik heb daar denk ik wel wat zicht op. Ook omdat ik in bepaalde kringen regelmatig gevraagd werd om te komen spreken. Ik werd dus verplicht om na te denken: hoe ga ik dit overbrengen op anderen? ”

Jozef Cardijn

“ Het ACW moet uit de CVP ”

“ Vanaf 1979 zijn we onze syndicale openheid politiek beginnen vertalen. Je kon ons programma samenvatten als volgt: 'het ACW moet uit de CVP'. Dat heet nu 'Beweging', toen noemden we dat 'De Werkgroep Congresbesluiten'. Er was dat jaar namelijk een economisch congres van het ACW waarop die vraag voor het eerst aan de orde was: 'Waarom wil de christelijke arbeidersbeweging aangesloten blijven bij de CVP?' We hebben toen massaal pamfletten uitgedeeld. Ik mocht op bepaalde vergaderingen van het ACW niet meer binnen, omwille van mijn standpunt.

We hadden een hink-stap-plan bedacht. Eerste stap: een eigen christelijke arbeiderspartij oprichten. Tweede stap: laat ons goed samenwerken met de socialistische partij. Derde stap: laat ons vervolgens één partij worden. Dat was natuurlijk niet realistisch. Zo'n christelijke arbeiderspartij zou er nooit komen, omdat de ACW-leiding dat niet wilde. Dat wisten we. Maar we vroegen ons af: 'Op welke manier kunnen we dit ter discussie stellen?' Verschillende keren hebben we daarover vergaderd met meer dan honderd man. Paul Pataer en ikzelf waren zo'n beetje de kopmannen. Na één van die vergaderingen werd Paul Pataer geïnterviewd voor de TV en ik voor de radio. Ik werkte toen al in de KWB. Ik ben toen op het matje geroepen. Ik moest een brief ondertekenen dat ik niet meer in het openbaar zou spreken over politiek, omdat ik anders mijn plaats zou kwijtspelen. ”

Het waren dus niet allemaal triomfen. Hoe ga je om met tegenslagen?

“ Ik ben van nature nogal een optimist. Dat komt goed van pas. Objectief gezien ben ik bezig aan een verloren strijd. Zij die het geld hebben en de macht, beschikken over veel meer middelen dan wij. Maar er zijn ook andere krachten die, geloof ik, de toekomst kunnen bepalen. Omdat er inhoud in zit, een perspectief, een visie. Omdat ze de wereld willen beter maken.

Ik zie ook alles op lange termijn. Dat is het voordeel van mijn ervaring met syndicaal werk. Je leert dat je meer nederlagen lijdt dan overwinningen behaalt. Een goede vakbondsmilitant moet dat weten. Elk stapje dat je zet richting utopie, wordt door de macht ervaren als bedreigend. Je zal altijd afgeslagen worden. Slechts af en toe zal je kleine overwinningen behalen. Maar die kleine overwinningen, daar moeten we ons aan optrekken. ”

Ouder worden

“ Ondertussen merk ik door mijn leeftijd dat ik meer en meer beperkt word. Ik zou méér willen doen, maar ik kan niet. En ik wil ook niet, omdat ik ook nog andere zaken koester: thuis, mijn vrouw, het gezin, de kleinkinderen. Ook daaraan werken is aan de toekomst werken.

De beperkingen van mijn leeftijd maken mij niet defaitistisch. Ik heb enorm veel fouten gemaakt, enorm veel kansen laten liggen. Ik ben ook maar een mens. Ik ben geen grote

durver en ook geen leider. Maar ik heb gedaan wat ik kan en ik denk dat er stappen vooruit gezet zijn. ”

Welke toekomst voor de ouder wordende beweging CvS?

“ Hoe geef je de fakkel door? Hebben de grote verhalen afgedaan? We worstelen allemaal met dat vraagstuk. Ik merk dat duidelijk als ik praat met mijn kinderen en kleinkinderen. Maar ook in de wijk, in het bewonerscomité. Ik moet tegen jonge mensen niet spreken over 'de socialistische strijd' of 'christenen van dit of dat'. Dat glijdt van hen af. De taal die ik spreek is hun taal niet. Ik probeer wel af en toe, langs concrete feiten, of als ze mij eens op de TV gezien hebben, iets over mijn engagement te vertellen. Of ik neem mijn kleinkinderen eens mee naar een betoging. Er is geen recept. Ik zie dat ook bij andere CvS'ers.

Er zijn geen grote militanten bij onze kinderen. Wel mensen die heel bewust leven en sterk groen denken. Maar ze zijn niet geëngageerd in de arbeidersbeweging. Ik zou daar ongelukkig over kunnen zijn, maar ik ben het niet. Ze gaan hun eigen weg. Ze zijn veel bezig met hun kinderen. Dat is ook goed. Ik heb de neiging om alles te kunnen plaatsen in het grotere geheel en ook kleine stapjes te kunnen waarderen. Ook omdat ik door mijn contacten met jonge arbeiders enorm heb leren waarderen hoe sommige van die gasten, die waren opgegroeid in een kapot gezin, toch kleine stapjes konden zetten, bijna onzichtbaar, en daarna schone mensen geworden zijn.

Het christendom en het socialisme liggen tegenwoordig niet echt in de markt. Waarschijnlijk heeft het ook te maken met een golfbeweging. Misschien komen de grote verhalen ooit terug. Maar misschien ook niet. Ik denk dat bij jonge mensen nu vooral het groene gedachtegoed een kans maakt: de eerbied voor de Natuur met grote N. Zowel de aarde, de voeding, als de mensen waarmee je in contact komt respecteren. ”

Raad voor jonge activisten?

“ Consequent vertrekken van de realiteit, die meestal zeer alledaags en zeer materieel is. Die realiteit dan open trekken, zowel in de tijd (zodat je je geschiedenis wat kent) als in de ruimte (zodat je weet wat er in de wereld gebeurt) én in de diepte (zodat je begrijpt welke mechanismen erachter zitten). Grenzen verleggen dus, maar altijd tot de realiteit terugkomen. Doe het volgens je eigen kwaliteiten en met je eigen middelen, maar geef nooit op. En doe het in groep: je moet andere mensen bij de zaak betrekken. Dat laatste vind ik nog het moeilijkst om aan jonge mensen door te geven. ”

interview: Marc-Antoon De Schryver

Standbeeld Jozef Cardijn

Tegendraadse stemmen gisteren en vandaag

" Zing vecht huil bid lach werk en bewonder ", zong Ramses Shaffy. Omdat dit zo toepasselijk was op het leven van Remi Verwimp (1945 – 2009) werd dit refrein ook het motto waaronder de in memoriam dag op 23 oktober jl. in Antwerpen plaatshad. In de voormiddag kwam een panel van kritische jonge 'bewegingsmensen' aan het woord over de kracht van tegendraadse verhalen, over leren leven met verschillen en bouwen aan nieuwe verbonden, over 'het nieuwe wij'... Onder leiding van Rosalie Heens deden ze dat aan de hand van beeldfragmenten uit de reeks " *Grote denkers over de toekomst* " (IKON). Op de sofa zaten Elke Vandepierre (°1973, coördinator van de vormingsinstelling Motief), Nadia Fadil (°1978, sociologe, auteur van *Een leeuw in een kooi, de grenzen van het multiculturele Vlaanderen*), Marc-Antoon De Schryver (°1979, leraar en medewerker van DeWereldMorgen). Het minste wat je kon zeggen, is dat het zeer boeiend was.

Dit jonge panel werd op zijn beurt becommentarieerd door de oudere bondgenoten Dick Boer (°1939, protestants theoloog, auteur van *Verlossing uit de slavernij. Bijbelse theologie in dienst van bevrijding*) en Ida Dequeecker (°1943, fem-soc beweging, geëngageerd in BOEH!).

Nu volgt de interventie van Ida. Zij blikt terug op de eigen strijd en strategieën, beschrijft evoluties en nieuwe tendensen, formuleert uitdagingen voor de volgende generaties. Redactie.

We hebben het vandaag over de tegendraadse traditie van Remi (Remi, mijn bondgenoot en vriend). In dit panelgesprek getuigde een jongere generatie indrukwekkend over hun tegendraadse stem, over hun engagement aan de kant van de verdrukten, de onderdrukten, de uitgebuitenen, de uitgesloten.

Ik begin met een open deur in te trappen. Uit het panelgesprek is naar voor gekomen dat elk individu haar of zijn héél persoonlijke manier heeft om vorm te geven aan hun tegendraadse stem of hun engagement. Elk is op haar of zijn eigen manier op zoek gegaan naar een tegendraadse traditie. Verwonderlijk is dat allerm minst. Elke mens heeft zijn persoonlijke geschiedenis. Daarin zijn we verschillend én meteen ook gelijk.

Het is vooral het tijdsgewricht waarin iemand tot engagement komt dat er voor zorgt dat verschillende persoonlijke geschiedenissen in een zeker patroon vallen. Met wat afstand bekeken speelt dat tijdsgewricht een grotere rol dan men op het eerste gezicht zou denken. Daarom is het niet eens zo gek om iemand van een oudere generatie naar de jongere te laten kijken.

Voor mijn generatie en die van Remi werden de tegendraadse stemmen gestut door de overtuiging, het geloof dat we samen de wereld gingen veranderen, structureel, fundamenteel. Wij wilden een wereld waarin iedereen gelijk is. Overall ter wereld lieten immers tegendraadse stemmen zich horen en voelen: in het communistische blok, in de koloniale landen en in het rijke Westen. Ik noem drie symbolische momenten van bevrijdingsstrijd: de Praagse lente (democratisering van het socialisme of voor een socialisme met een menselijk gezicht), de nationale bevrijdingsstrijd van het Vietnamese volk (tegen de imperialistische overheersing van de VS), mei 68 (revolte tegen het kapitalistische consumptiemaatschappij). Het was een tijd van grote mobilisaties en solidariteit...

We hebben de wereld niet veranderd en de tegendraadse stemmen zijn in het defensief gedruimd. Vandaag wordt solidariteit al te gemakkelijk gereduceerd tot liefdadigheid, ons vaak aangepreut door middel van mediaspektakel - als het thema tenminste goed in de markt ligt (cfr. Haiti versus Pakistan) - en verdringt ze al te vaak de steun aan bevrijdingsbewegingen (cfr. steun aan RAWA, Revolutionary Association of Women of Afghanistan versus hulp aan het vrouwenhuis Istahif) (1). Zo wordt de structurele aard van ongelijkheid en onderdrukking niet alleen ongemoeid gelaten maar ook verdoezeld en in het beste geval beschouwd als een ongeluk (bv. een natuurramp of ziek worden) en in het slechtste als luiheid, een gebrek aan verantwoordelijkheid of culturele fataliteit.

Voor mijn generatie en die van Remi was een tegendraadse religieuze inspiratie onverdacht (behave voor diehard atheïsten). Even onverdacht als de vele

*vlr: Marc-Antoon De Schryver, Nadia Fadil,
Elke Vandepierre, Rosalie Heens*

varianten van een socialistische of communistische inspiratie, al leverde dat wel heel veel onderlinge spanningen op, maar dat is een ander verhaal. De bevrijdingstheologie behoorde tot het tegendraadse kamp. Dat Remi een bijbelse traditie verbond met een socialistische leverde hem meer problemen op binnen de kerk dan daarbuiten. Vandaag bazuint het heersende neoliberale discours uit dat een tegendraadse religieuze inspiratie onmogelijk is en zelfs gevaarlijk, omdat de grootste bedreiging van dé religie als dusdanig uitgaat. Eigenlijk bedoelt men één bepaalde religie, die men gelijkstelt met een achterlijk fundamentalisme, dat de grootste bedreiging zou zijn voor “onze” democratie tussen aanhalingstekens en haar waarden. In één adem worden andere tegendraadse stemmen die zich associëren met religieuze tegendraadse stemmen, ook verdacht gemaakt als hielenlikkers of nuttige idioten van deze laats-te. Tegendraadse stemmen, wat ook hun inspiratie zij, worden gemarginaliseerd, terwijl - en dat lijkt me een nieuw gegeven - **het tegendraads gedachtegoed gerecupereerd en gedenatureerd** wordt (bv. feministisch discours en hoofddoek). Zo verheft het dominante discours de verdediging van de bestaande orde en de hegemonie van het Westen tot het enige en unieke legitieme perspectief.

Wat ik hiermee wil zeggen is dat het verschil tussen twee generaties tegendraadse stemmen niet zozeer ligt op het vlak van de persoonlijke overtuiging en inzet, maar wel op het vlak van de kansen om gehoord te worden. De oudere tegendraadse stem beukte in op de bestaande orde en alles wat die in stand hield zoals het instituut kerk, de gevestigde partijen en vakbondsleidingen, het reëel bestaande socialisme. Ze gedijde in een brede contestatie en mobilisaties, vaak voortgedreven door de nieuwe sociale bewegingen zoals het feminisme, de homobeweging, de milieubeweging, de vredesbeweging die zich trouwens in elkaar én in de traditionele sociale bewegingen vertakten. De jongere tegendraadse stem beukt in tegen een hegemonisch eenheidsdenken, dat triomfeerde na de val van de Berlijnse muur, symbool van het failliet van het reëel bestaande socialisme, van de overwinning van een niets ontziend kapitalisme en van de teloorgang van de droom van een andere wereld. De jongere tegendraadse stem kent het bindend element niet van een veelheid van soms kakafonische tegendraadse stemmen en mobilisaties die de oudere generatie heeft gekend. Niet alleen het traditionele middenveld speelt niet meer de rol die het vroeger speelde, hetzelfde geldt voor de nieuwe sociale bewegingen, die geklemd zitten in een verlammende institutionalisering. Vandaag wordt de tegendraadse stem als stem geïsoleerd omdat ze geen steun vindt in collectieve acties, al zijn er momenten dat het tij keert (zoals bv. het verzet in Frankrijk) (2). Vandaag vergt het uiten van een tegendraadse stem heel wat moed en doorzettingsvermogen.

In de jonge tegendraadse stemmen die ik vandaag hoorde zie ik dan ook een verderzetting van mijn en Remi's tegendraadse traditie op verschillende vlakken, ongeacht de al dan niet gecombineerde inspiratiebronnen:

1. het hanteren van een kritisch denkkader om het onrecht van vandaag te blijven analyseren en benoemen als een structureel gegeven eigen aan ons huidig maatschappelijk systeem, dat historisch is
2. de bereidheid zich uit te spreken en uit te komen voor een duidelijk

standpunt, dat er op wijst dat de linksrechtstegenstelling of de tegenstelling tussen rijk en arm, macht en onmacht objectief niet achterhaald is

3. de openheid naar andere tegendraadse stemmen en bereidheid niet in je eentje te klooiën

Conclusie: De eerste uitdaging is niet de vraag hoe krijg je de mensen mee voor ideeën. Dat is een belangrijke vraag en het is beter te zoeken naar manieren om gehoor te vinden dan vanuit een ivoren toren te preken. Maar er zijn die keerpunten in de geschiedenis waarop de mensen spontaan in beweging komen en de tegendraadse stemmen versterken.

De eerste uitdaging is, denk ik, hoe we alle tegendraadse stemmen samenbrengen: andersglobalisten, burgerbewegingen, tegendraadse feministen, hobebebi's en ecologisten, strijdsyndicalisten van uiteenlopende levensbeschouwingen maar met aandacht voor hoe uitbuiting en discriminatie zich vandaag concreet voordoen. Hoe zorgen we ervoor dat, ongeacht de inschatting van de kansen op succes, die tegendraadse stemmen weerklinken, in de politiek, in de media, op straat? Het lijkt erop dat de straat of het verzet van onder uit dé hefboom daartoe is, vermits de politiek en de media de tegendraadse stemmen doodzwijgen. En laten we elkaars tegendraadse stem dus ook koesteren. De tweede uitdaging is de samenwerking met middenveldorganisaties en partijen, die zich beroepen op de verdediging van de belangen van de onderdrukte of machteloze klasse en op het behoud van onze planeet. Rood en groen dus. We zullen misschien vlugger voor de test staan dan verwacht, nu een golf van rechts Vlaams nationalisme elk linksrechtsdebat, elke tegendraadse stem in de kiem lijkt te smoren als anti-Vlaams.

Ida Dequeecker

(1): RAWA is een actiegroep die strijdt voor de emancipatie van Afghaanse vrouwen en zich uitsprekt tegen de aanwezigheid van vreemde troepen in Afghanistan. Istahif is een vrouwenhuis dat door het Westen wordt beheerd en de boodschap dat "de Afghaanse vrouwen gebroken zijn en geen weerstand meer hebben" de wereld instuurt. nvdr.

(2): De oktoberacties tegen de verhoging van de pensioenleeftijd. nvdr.

Manifiesta

Een feestelijke manifestatie van solidariteit

Zaterdag 25 september. Het begon een beetje als een schoolreis van lang geleden. Samen met zo'n 50 andere mensen stapten wij om 8u 's morgens aan het station in Leuven op een volle bus richting kust, de 'Belgische' kust. Doel: het Staf Versluys Centrum in Bredene waar het weekblad Solidair en Geneeskunde voor het Volk een ruim en zeer divers opgezet feest van de solidariteit hadden in elkaar gestoken. Via de busmicrofoon kregen we de nodige informatie over het programma en het verloop van de dag. We werden ook rechtstreeks verbonden met begeleiders van andere bussen die naar hetzelfde doel onderweg waren.

Kwam deze 'schoolreis' dan zomaar uit de lucht gevallen? We staken ons licht op bij de organisatoren en die vertelden ons het volgende. De verre oorsprong ligt bij de Partij van de Arbeid. Tot vorig jaar organiseerde de PVDA jaarlijks een 1 meifeest. In het kader van een grondige vernieuwing werd sinds dit jaar besloten zich aan te sluiten bij de talrijke 1 meivieringen die overal in het land worden georganiseerd door de socialistische arbeidersbeweging. 1 mei moest vanaf nu het eenheidsfeest zijn van de hele arbeidersbeweging, liefst ook van de christelijke arbeidersbeweging, en dan past het niet om nog eens een eigen feestje te organiseren. Tenzij je dat eigen feestje een heel ander karakter zou geven. En dan werd steeds verwezen naar het Fête de l'Humanité in Frankrijk en het Festa do Avante in Portugal. Twee reusachtige ontmoetingsmomenten voor alles wat zichzelf als progressief en links beschouwt en georganiseerd door de weekbladen van de communistische partijen in die landen. Kwestie van duidelijk te maken dat het geen 'eigen partijfeestje' was. Deze feesten duren intussen meerdere dagen en lokken meer dan 100.000 deelnemers. En waarom zou zoiets in België ook niet mogelijk zijn? Niet een partijfeestje van de PVDA maar een feest op initiatief van twee organisaties, weliswaar nauw verbonden met de PVDA, maar die ieder voor zich een heel eigen krediet hebben verworven: het weekblad Solidair en Geneeskunde voor het Volk. Solidair bestaat dit jaar uitgerekend 40 jaar en heeft een lange weg afgelegd van de eerste nummers waar vakbondsleiders op de voorpagina werden afgebeeld met varkenskoppen tot een weekblad dat een vaste en eigen plaats heeft veroverd in het Belgische medialandschap met zijn kritische berichtgeving over sociaaleconomische, politieke en algemeen maatschappelijke thema's. Of zoals Luc Cortebeek, de voorzitter van het ACV, in zijn gelukwensen formuleerde: "Solidair is niet mijn lijfblad, maar ik blader er wel regelmatig door. Jullie boren interessante sociale en politieke thema's aan en qua analyse zitten we soms opvallend dicht bij elkaar. Wat de conclusies betreft is dat meestal heel wat minder het geval. Ieder zijn rol. Solidair is een eigenzinnig blad met een heel eigen profiel". Of zoals Jos Bouveroux, voormalig hoofdredacteur van de nieuwsdienst van de VRT-radio, het verwoordde: "Ik lees elke week in Solidair meerdere zaken, die ik als multimediegebruiker nergens anders lees. Telkens vanuit de leefwereld van de gewone man en vrouw. En telkens: een analyse die noodzakelijk is om de wereld van vandaag te begrijpen." En de groepspraktijken van Geneeskunde voor het Volk zijn ondertussen uitgegroeid tot modelvoorbeelden van de eerstelijnsgezondheidszorg in ons land. Samen moesten zij in staat zijn om vele progressieven te mobiliseren. En dat is nog gelukt ook want het streefdoel van 4.000 werd ruimschoots overstegen met bijna 6.000 aanwezigen. Onder invloed van de politieke situ-

atie in ons land met de aanslepende regeringsonderhandelingen over de staatshervorming, evolueerde de oorspronkelijke doelstelling steeds meer naar een feest van solidariteit tussen alle inwoners van dit land. Tot daar de organisatoren.

En dan het feest. Eerst was er al een grote domper. De avond voordien veegde een storm met windkracht 8 Beaufort meer dan de helft van de opgebouwde tenten van de kaart. Het openingsmoment, een 'SolidariDance' met 500 koppels op het strand van Bredene moest omwille van de te sterke wind verplaatst worden naar het voorplein van het Centrum Staf Versluys. Maar dat kon het enthousiasme niet temperen. Of het 500 koppels waren, weet ik niet, maar het was in ieder geval een leuke bedoening. En wat van bij dit eerste moment opviel: hier was een heel kleurrijke en veeltalige bende bijeen. Frans en Nederlands voerden de hoofdtoon naast een reeks andere talen. De regen, de wind en de weggewaaiden tenten noopten tot een grondige herschikking van het programma. Dat moest nu grotendeels in de gebouwen van het Centrum plaats vinden. In het oorspronkelijke programma hadden normaal heel wat activiteiten parallel plaats gevonden: debatten, films, kinderdorp, jongerenactiviteiten, muzikale optredens, boekenstands enz. Dat was nu onmogelijk en de organisatoren kozen ervoor om voorrang te geven aan de jeugd en aan de muziek. Daardoor vielen uitgerekend de debatten waarvoor ik was gekomen (over het socialisme, over syndicale strijd) (letterlijk) in het water. Veel werd goedgemaakt door het centrale moment van de dag. Eerst werd de Prijs Solidair 2010 uitgereikt aan de vier jonge Belgische vrouwen die mee aan boord waren van de 'Vloot voor de Vrede' naar Gaza. Als eerste spreker was er Aleida Guevara, dochter van en die ons op het einde van haar toespraak, in het Spaans, verraste met een met luide en prachtige stem gezongen lied over de tederheid en solidariteit tussen de volkeren. Federaal ABVV-secretaris Eddy Van Lancker riep, in het Nederlands, op tot eenheid in de strijd tegen de besparingsmaatregelen in heel Europa, waarna Tony Demonte, in het Frans, voor het ACV daarbij aansloot met een krachtige oproep tot deelname aan de Europese vakbondsbetoging enkele dagen later. Tot slot was Peter Mertens, voorzitter van de PVDA, aan de beurt, afwisselend in het Nederlands en het Frans. Hij legde de klemtoon op de eenheid en solidariteit van alle progressieven in heel België, in Vlaanderen, Wallonië en Brussel, als absolute voorwaarden om onze sociale zekerheid te redden. Het was werkelijk hartverwarmend.

Alles bij elkaar duurde deze centrale meeting nog geen vol uur en daar rond ging het feest gewoon volop verder zijn gang. Er waren zo van die kleine dingen die een mens in deze barre tijden echt deugd doen. Zoals het zonder morren aanschuiven bij een van de vele eettentjes en de wederzijdse pogingen om de taal van de andere te spreken waarmee je toevallig mee stond aan te schuiven. Of het gelach telkens we met zijn allen al spurtend een onderkomen zochten voor de zoveelste regenvlaag. Ik stelde mij achteraf voor wat dit zou gegeven hebben onder een stralende hemel. Hopelijk is die volgend jaar wel 'van de partij' en vinden nog vele duizenden progressieven meer de weg naar Manifesta. Op die manier kan Manifesta misschien wel uitgroeien tot een groots jaarlijks feest van alle progressieve sociaalvoelende mensen in ons land, over alle (partij)politieke en ideologische grenzen heen. Het zal nodig zijn om het tij van het neoliberalisme en conservatief (Vlaams) nationalisme te keren.

Jozef Mampuyts

Meer weten?:

<http://www.pvda.be/nieuws/artikel/manifiesta-zesduizend-mensen-uit-heel-belgie-vieren-solidariteit.html>

Het bijbelboek Tobit

Vragen bij het gelijkheidsteken tussen oud en wijs

De bijbel kan soms verrassend uit de hoek komen en vragen stellen bij de gangbare meningen die binnen de context waarin de auteurs schreven, als vanzelfsprekend werden aanvaard. Bijvoorbeeld dat 'oud' en 'wijs' bijna als identiek werden beschouwd.

Zo lezen we volgend vers (4,13) in het boek Prediker, dat de moed heeft om bij alles heel vervelende vragen te stellen en soms op de rand van het cynisme balanceert:

*Beter een jongen die arm is maar wijs,
dan een koning die oud is en dwaas
en er niet meer van wil weten gewaarschuwd te worden.*

Ik denk dat een bepaald fragment van het boek Tobit kan gelezen en verstaan worden als een verhalende of narratieve verheldering van dit korte vers uit Prediker. Dat wil ik kort toelichten.

Het verhaal van Tobit in kort bestek

Het zou natuurlijk aangewezen zijn dat je de bijbel ter hand neemt en het vrij spannende verhaal eens leest. Maar omdat ik deze inspanning van alle lezers niet mag veronderstellen, geef ik hier eerst een korte samenvatting van de tekst. (1)

De hoofdpersonen van het boek Tobit zijn de oude, vrome man Tobit, zijn vrouw Anna, hun zoon Tobias en Sara. De familie verblijft in Nineve in Assyrië. De stam waartoe Tobit behoort, die van Naftali, is daar in ballingschap naartoe gevoerd. Tobit is een door en door goed mens. Heel getrouw volgt hij de joodse wetten. Hij verricht allerlei goede werken. Dan slaat het noodlot toe en wordt hij blind. Zijn vrouw Anna moet nu de kost verdienen met allerlei handenarbeid.

Op dat moment herinnert Tobit zich hoe hij in de stad Rages in Medië bij een zekere Gabaël tien zilveren talenten in bewaring heeft gegeven. Die zouden nu goed van pas komen. Hij geeft zijn zoon Tobias de opdracht dat geld te gaan halen. Tobias zoekt iemand die met hem mee wil gaan op zijn gevaarlijke tocht. Het wordt een zekere Azarias. Een wel zeer bijzondere reisgenoot, omdat het hier - zonder dat Tobias het weet - om de engel Rafaël gaat. Pittig detail: samen met de hond van Tobias gaan ze op weg.

Op hun reis komt het gezelschap in de plaats Ekbatana en zijn ze te gast bij Raguël, een familielid van Tobit. In het huis van Raguël heeft zich een groot drama voltrokken. Dochter Sara is al zeven keer uitgehuwelijkt geweest, maar alle zeven mannen stierven in de eerste huwelijksnacht. Dat is het werk van een demon. Tobias hoort van deze gebeurtenissen en raakt in verwarring. Hij vreest zelfs voor zijn leven wanneer zijn reisgenoot Azarias hem voorstelt met Sara te

trouwen. Toch weet Azarias hem gerust te stellen en te overtuigen. Onderweg hebben ze namelijk een vis gevangen. Ze hebben het hart, de lever en de gal van het dier bewaard. Deze ingewanden blijken nu goed van pas te komen. Tobias krijgt van Azarias de opdracht om in de huwelijksnacht de demon te verdrijven met het hart en de lever van de vis. Hij moet ze op wierook leggen, een gebed doet de rest. Het lukt. Tobias overleeft de huwelijksnacht. Er is grote vreugde in het huis. De bruiloft duurt veertien dagen. Ondertussen maakt Azarias van de gelegenheid gebruik om het geld op te halen in Rages. Daar was de reis in eerste instantie toch voor bedoeld.

Samen met zijn vrouw Sara en met Azarias keert Tobias terug naar zijn ouders. Na zijn thuiskomst geneest hij de blindheid van zijn vader met de bewaarde gal van de vis. Dan maakt Azarias zijn ware identiteit bekend. Hij vertelt wie hij is, namelijk Rafael, de engel. Na deze onthulling stijgt hij op naar de hemel. En de familie? Hoe gaat het met hen? Natuurlijk leven ze nog lang en gelukkig. Zo gaat dat in sprookjes. Tobit en Anna bereiken een hoge leeftijd en worden door hun zoon begraven. Later gaan Tobias en Sara in Medië wonen, bij Sara's vader Raguel. Tobias sterft als een alom gerespecteerd man. Hij wordt honderd zeventien jaar oud.

De vrome Tobit

Het is niet de bedoeling om in dit nummer van Kenteringen waarin de vergrijzing en oud worden centraal staan, het hele boek te bespreken. Ik beperk mij bewust tot enkele fragmenten uit de eerste hoofdstukken waarin de oude Tobit centraal staat.

Zoals ik reeds vermeldde, begint het verhaal met een vers dat ons duidelijk maakt, dat het gesitueerd wordt buiten het joodse land tijdens de Assyrische ballingschap. Het is dus evident dat een van de centrale vragen van deze sprookjesachtige novelle is: hoe behouden we onze joodse identiteit te midden van de volkeren (de gojiem)? Vanuit deze vraag situeert Tobit zich in de lijn van andere bijbelse geschriften zoals Ester, Judith en Daniël. Hoever moeten we gaan in het behoud van onze identiteit en in het publiek beleven van die identiteit? Waar ligt de grens tussen trouw blijven aan onze identiteit en ontrouw. Ook dit zijn zeer actuele vragen voor ons, die hier in Europa niet meer in een monoreligieuze samenleving leven. We zullen zien hoe vader Tobit met deze uitdaging omgaat.

Tobit was dus een vroom mens. Ook al leefde hij in een vreemd land, ver verwijderd van Jeruzalem, toch bleef hij in alles trouw aan de Thora van zijn volk: hij droeg zorg voor de armen, hij bezocht de zieken en hij riskeerde soms zijn leven door, tegen het verbod van de koning van Ninive in, de doden te begraven. (2)

Kortom een voorbeeldig mens. Maar voorbeeldige mensen zijn niet altijd de gemakkelijkste. Ze begeven zich soms op de smalle grens tussen radicalisme en fanatisme. Zij willen soms zo goed hun best doen, soms zo perfect zijn, dat ze krampachtig worden en niet meer van het leven kunnen genieten. En dat eisen ze ook van de anderen. Luisteren we maar naar het verhaal van Tobit.

Op een dag was er een groot feest van de joden (3). En Tobit zat reeds samen met familie en vrienden rond de goed gevulde tafel toen hij vernam dat een van zijn volksenoten op het stadsplein vermoord lag. Onmiddellijk stond Tobit op om te doen wat hij moest doen. Hij verborg de dode tot het donker was en begroef hem nadat de avond was gevallen. Omdat hij een lijk had aangeraakt was hij volgens de wetten van

zijn volk onrein geworden zodat hij niet meer naar het feest terugkeerde, en zich te slapen legde in een stal, juist onder een vogelnest. Toen viel er drek van die vogels in zijn oog, waardoor hij blind werd. Daardoor kon hij niet meer zorgen voor zijn gezin en was Anna verplicht om de kost te verdienen. Tobit werd hierdoor zo verbitterd en bedroefd, dat hij tot zijn God bad om te mogen sterven.

Op een dag kwam zijn vrouw thuis met een geitje, dat ze met haar werk had verdiend. Hij geloofde het niet en verdacht er haar van het geitje te hebben gestolen en hij gebood haar het terug te brengen. Anna is helemaal niet blij met het gedrag van haar man. Zij valt tegen hem uit: "Wat heeft jouw vroomheid dan allemaal opgeleverd, zie eens hoe arm we zijn!"

Op het moment dat Tobit zijn vrouw verdenkt van diefstal slaat het radicalisme van Tobit om in een bitter fanatisme, waardoor hij niet meer in staat is het goede te zien in wat de ander doet. Hij is dan niet alleen letterlijk blind geworden, maar ook figuurlijk. Zijn trouw aan de Thora, die bedoeld is om mensen te bevrijden van alles wat hen van hun levensgeluk afhoudt, wordt tot een bron van onvrijheid.

Een eerste korte actualisering

Als ik dit tekstgedeelte wil actualiseren, dan denk ik aan onze grootouders en ouders die, een beetje zoals de oude Tobit, alles hebben gedaan om een betere wereld te maken met meer materiële mogelijkheden. Ze hebben er hun hele leven hard voor gewerkt, maar zelf hebben ze vaak niet leren genieten. En nu ineens zien zij hun kinderen en zeker hun kleinkinderen andere wegen gaan. Bitterheid slaat toe bij het zien van een blind geworden maatschappij, die het niet meer ziet zitten. Velen zijn de richting kwijt. Heel wat oude sporen zijn uitgewist. En oude mensen (letterlijk of figuurlijk) zijn zo verblind door het andere en het nieuwe dat zich aandient, dat ze niet in staat zijn te zien dat ook in dat andere nieuwe sporen naar de toekomst worden getrokken.

Tobias moet het huis van zijn vader wel verlaten om onder de druk uit te komen en nieuwe wegen te gaan. De oude Tobit zendt hem wel weg om geld op te halen (ouders raden vandaag ook hun kinderen voortdurend aan dat ze een goed diploma moeten halen om carrière te kunnen maken en vooral veel geld te verdienen), maar dit motief verdwijnt bijna volledig op de achtergrond omdat in de loop van zijn reis voor Tobias veel belangrijker dingen op het spel staan, namelijk leven en liefhebben en elkaar van dienst zijn, kortom Thora doen.

Een maatschappelijke interpretatie

Ik lees in deze eerste hoofdstukken van Tobit zeker ook de verkramping van de oude vader Tobit ten gevolge van zijn radicaal vasthouden aan bepaalde regels van de Thora. Hierdoor dreigt zijn radicalisme om te slaan in fanatisme. Hierdoor dreigt de goede mens soms in zijn tegendeel te verkeren: Tobit gelooft zijn vrouw Anna niet en scheldt haar uit voor dievegge.

Het is interessant om aandachtig naar onze samenleving te kijken en te zien waar vandaag dergelijke groepen zwalpen tussen radicalisme en fanatisme. En ook moeten we leren zien hoe daarmee vaak een bepaald godsbeeld samenhangt. Hieronder enkele belangrijke verschillen tussen radicalisme en fanatisme, waartussen de grens soms heel smal is.

Een **radicaal mens** is:

- **geworteld** in een diepe (bijvoorbeeld bijbelse, humanistische, boeddhistische, enz...) spiritualiteit ('radicaal' komt van het Latijnse woord 'radix', dat we horen in 'radijs' en betekent: 'wortel'),
- **open voor dialoog** met anderen, naar wie hij wil luisteren en door wie hij zich permanent wil laten bevragen en uitdagen;
- **realistisch** in zijn verwachtingen en betrachtingen, waardoor radicalisme altijd gepaard gaat met een houding van **mildheid** ten aanzien van anderen én van zichzelf.
- **dynamisch trouw**: geen starre onwrikbare trouw, maar een trouw die bereid is zichzelf te veranderen ten bate van het geluk en de bevrijding van anderen.

Een **fanatiek mens** is

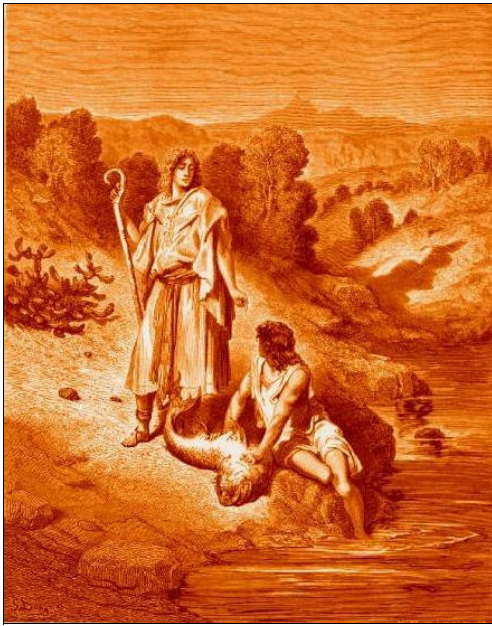
- niet geworteld in een bevrijdende spiritualiteit, maar wel **vastgelopen in een verstikkende ideologie** die absoluut zeker is van het eigen gelijk, en dus wild om zich heen zal slaan wanneer hij geen gelijk krijgt. Eenmaal aan de macht zal de fanaticus levensgevaarlijk worden voor anderen. Echte dialoog staat niet in het woordenboek van de fanaticus.
- **blind voor de werkelijkheid** die in haar altijd onaf zijn niet wordt aanvaard, waardoor de fanaticus altijd een gefrustreerd mens zal zijn. En frustratie leidt, zo niet altijd dan toch heel vaak, tot agressie.
- geworteld in een **verkeerd begrepen utopisch idealisme**, dat gelooft in de realiseerbaarheid van de ideale samenleving, maar door dat misplaatst geloof niet in staat is de menselijke én maatschappelijke gebrokenheid te aanvaarden en daardoor aan de basis ligt van **totalitaire maatschappijvormen** van links (stalinisme, maoïsme) én van rechts (nazisme, fascisme). (4)

Zo pleiten rechtse fanatici voor een monoculturele samenleving, die als absoluut ideaal de hemel in geprezen wordt. In hun ideologie zullen alle maatschappelijke problemen worden opgelost, wanneer de storende elementen, die voortkomen uit de verscheidenheid van de multiculturele samenleving uitgebannen zullen zijn. (5)

Dit wordt bevestigd door Hannah Arendt, die schrijft: *"Totalitarisme geeft het leven van mensen die door snelle verandering ontworteld zijn geraakt een volledig nieuwe dichtgetimmerde invulling."*

Zijn studie van het bijbelboek Tobit afsluitend schrijft de Duitse priester en psychotherapeut Eugen Drewermann het volgende: "Het laatste woord van het Tobitverhaal is een danklied, een gebed, en de verzekering aan het adres van de jonge Tobias dat oprechtheid en eerlijkheid van Godswege worden beloond. In geen ander boek van het Oude Testament heeft Israël de gevaren van zijn eenzame uitverkiezing temidden van de volkeren psychologisch zo indringend beschreven als in het boek Tobit. Nergens anders dan in deze geschiedenis heeft Israël zo moedig de gevaren belicht van een door wil en verstand opgelegde wetgetrouwheid. Voor de vrome in zijn ouderdom dreigt verstarring, de vrome in de lente van het leven (Sara) dreigt door dodelijke angst verloren te gaan. Israël is zo moedig geweest die twee in dit verhaal tegenover elkaar te plaatsen en beiden zo in hun uitzichtloosheid te beschrijven, dat het inderdaad een wonder mag heten dat tussen deze twee uitersten (via de jonge Tobias die het riskeert om op weg te gaan) een brug geslagen werd en een ontwikkeling in gang gezet naar innerlijke heelwording, een verbinding tussen oud en nieuw, tussen ouderdom en jeugd, traditie en toekomst, geloof en werkelijkheid (6)"

“ Grijp die vis, laat hem niet ontsnappen... haal de gal, het hart en de lever eruit ” (Tobit, 6,4-5)

Nog een slotwoord over de betekenis van al die 'theofore' namen

Het woord theofoor betekent letterlijk: 'klinkend naar God'. Wat nu opvalt in het bijbelboek Tobit is dat alle namen van met het jodendom verbonden mannen theofore namen zijn. Het begint met de namen van de hoofdpersonen: Tobit en Tobias, God is goed of JHWH – de ENE God is geschikt.

Enkele voorbeelden uit de aanhef van het verhaal (de geslachtslijst): Tobiël: God is goed; Ananiël: God is welwillend; Aduël: God is heerlijk; Gabaël: God is verheven; Asiël: God deelt toe.

Dan volgen de andere personen in de tekst. Rafaël de engel: God geneest; Azarias: JHWH helpt. En tenslotte Raguël, de vader van Sara, betekent 'vriend van God'.

De twee belangrijke vrouwenamen 'Sara' en 'Anna' zijn niet theofoor. Dat hoeft ook niet omdat deze twee namen voor zichzelf spreken: Sara, de aanvankelijk onvruchtbare vrouw van Abraham en eerste aartsmoeder in Israël (Genesis 12); en Anna, de aanvankelijk even onvruchtbare moeder van Samuël, dé profeet die David tot koning zal zalven over zijn volk (1Samuël 1 en 17).

Wat kan de betekenis zijn van die theofore namen in het boek Tobit? Om een lang verhaal kort te maken: mensen die doen wat ze moeten doen, dragen de Naam van JHWH of van God met zich mee, vaak verborgen en ongenoemd. Gods aanwezigheid is geen aanwezigheid-in-zich, maar een aanwezigheid in en door mensen die de weg van de gerechtigheid gaan, ook al gebeurt dat met vallen en opstaan.

Toch nog een kort woord over de zeer belangrijke figuur met de dubbelnaam: Azarias (God helpt), de reisgezel van Tobias, die eigenlijk de engel Rafaël (God geneest) is. We hebben hier natuurlijk te maken met een sprookjesverhaal en niet met een exacte geschiedenisbeschrijving. In dergelijke beschrijvingen is er geen plaats voor engelen en ook niet voor demonen. Maar wel in verhalen en mythen. In dit verhaal speelt deze engel een centrale rol in het proces van genezing van de jonge Sara en de oude Tobit. De engel is er nodig om ons ook vandaag te genezen van onze religieuze prestatiedrift en vrome eigenwaan. We hoeven niet ten allen prijze altijd op de tippen van onze tenen te lopen om te bewijzen hoe goed en vroom we wel zijn. We hoeven niet in angst te leven en mogen ons vaak vege leven ook uit handen geven en toevertrouwen aan de ENE, die wij God noemen en die nooit een god wil zijn ten koste van de mensen en hun zo gekoesterde vrijheid.

En als uitsmijter een uitspraak van Lao Tse: *"Wie op zijn tenen loopt, heeft weinig grond onder de voeten"*.

Paul De Witte

(1): Het bijbelboek Tobit zul je niet terugvinden in protestantse bijbels, wel in katholieke bijbels. Het wordt in de katholieke traditie samen met nog enkele andere boeken uit het Oude Testament (Wijsheid, Judith, Jezus Sirach, e.a.) deuterocanoniek genoemd. Protestantse noemen deze boeken 'apocrief'.

(2): Deze thematiek staat ook centraal in het Grieks drama van Sophocles' Antigone.

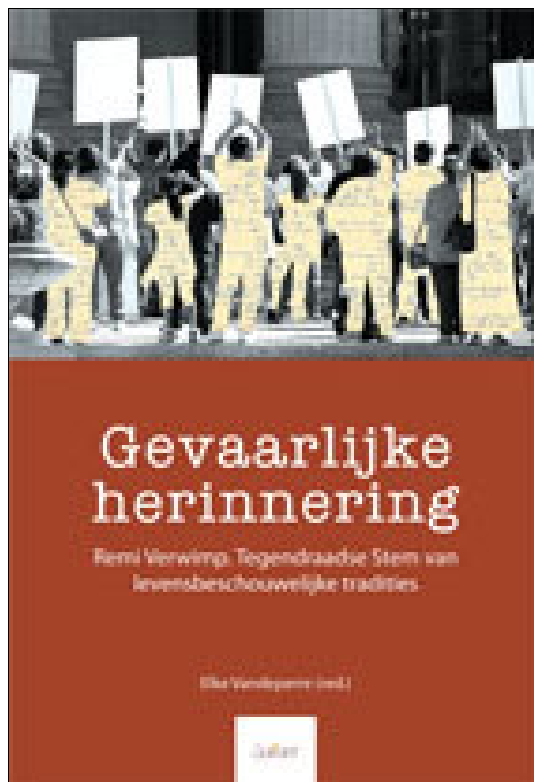
(3): Het zogenaamde Wekenfeest of Slawoeot, dat gevierd werd op de vijftigste dag na Pesach (Pasen), dat wij kennen als Pinksterfeest. Op dat feest gedenken de joden de gave van 10 Woorden op de Sinaï.

(4): Ook al noem ik hier beide totalitaire maatschappijvormen in één adem, toch lijkt het mij belangrijk uitdrukkelijk te stellen dat er tussen beide ook een hemelsbreed verschil is. Terwijl de totalitaire barbaari een wezenskenmerk is van alle fascistische regimes, zijn de totalitaire kenmerken van een aantal communistische samenlevingen uitwassen van een in zich edele en humanistische ideologie.

(5): Willem Schinkel, *De gedroomde samenleving*, Kampen 2008.

(6): Nico ter Linden en Eugen Drewermann, *Het verhaal van Tobit, Tobias en de engel*, Hilversum 1988, p.108-109.

De optie voor De Armen, de Arbeiders en de Aarde

Elke Vandepierre (red.), *Gevaarlijke herinnering. Remi Verwimp. Tegendraadse Stem van levensbeschouwelijke tradities*, Garant, Antwerpen-Apeldoorn, 2010, 253 blz.

In 1955, toen de Koude Oorlog al volop woedde, publiceerde de vroegere communistische militant Ignace Lepp de autobiografie over zijn bekering, *Itinéraire de Karl Marx à Jésus-Christ*. Het was uiteraard een afrekening, maar de auteur was eerlijk genoeg om toe te geven, hoe overtuigd en enthousiast hij als jongeman de Zaak van het Proletariaat gediend had. Paradoxaal genoeg verkeerde de rooms-katholieke kerk toen in de voorbereidingsfase van het Tweede Vaticaans Concilie, waarvan de geest zich op vele plaatsen aankondigde, onder meer na het tragische epos van de priester-arbeiders in Frankrijk. Na het Concilie begonnen zowel de massale uittocht (*Exodus*) van priesters als de revolutionaire contestatie van studenten die als het ware de omgekeerde overstap van Lepp maakten, “van Jezus Christus naar Karl Marx”. Conservatieve auteurs als Jean-François Revel verzetten zich tegen deze ontwikkeling, onder meer in het essay *Ni Marx ni Jésus* (1970), waarin afstand genomen werd van elke aanval op het dominante systeem, of die nu uit de hoek van de Bevrijdingstheologie kwam of vanuit de vele nieuw-linkse en/of marxistische en anarchistische bewegingen. In tegenstelling tot Revel hadden de Latijns-Amerikaanse bevrijdingstheologen en hun geestesgenoten en strijdmakkers in het Westen talloze boeken met de titel *Marx én Jezus* kunnen publiceren. Het is in deze context dat we het militante leven van Remi Verwimp en de neerslag ervan in dit boek moeten begrijpen.

Intussen werd de contestatiegolf van de jaren zestig en zeventig reeds lang door de succesrijke neoliberale tsunami weggeslagen, is het Vaticaan erin geslaagd de bevrijdingstheologie te neutraliseren en moet je aan je studenten uitleggen, wie die 'priester-arbeiders' wel waren en wat ze door hun inzet wilden bereiken.

Dit boek, dat bestaat uit relevante teksten van Verwimp zelf, uit reacties op een paar van zijn kerngedachten en -engagementen en de persoonlijke getuigenis van zijn levensgezellin Mieke Mariën en zijn zus Maria Verwimp, spreekt drie soorten lezers aan. In de eerste plaats de vele medewerkers en medestanders van de verschillende oecumenische groepen die hij opgericht en bezielde heeft, van de *Werkplaats voor Theologie en Maatschappij (WTM)* tot solidariteits- en actiegroepen met armen, arbeiders, allochtonen en ontrechten in Vlaanderen en de rest van de wereld. Een tweede lezerskring bestaat uit voornamelijk christelijke theologen die net als Remi Verwimp op zoek zijn naar een zinvolle synthese tussen de bijbels-evangelische boodschap en de maatschappij. En ten derde zijn er de christendemocraten, socialisten en marxisten die in toenemende mate zijn gesprekspartners en strijdmakkers geworden waren. Op de begrafenisplechtigheid in een overvolle kerk in oktober 2009 waren al deze groepen, die al te zelden samen gezien worden, overduidelijk en eendrachtig aanwezig.

Omdat ik slechts zijdelings en sporadisch met de kerngroep in contact geweest ben, onthoud ik me van commentaar op de vieringsteksten in deze bundel die voor zijn naaste vrienden en medewerkers geen gevaarlijke maar een warme herinnering moeten oproepen aan de honderden bijeenkomsten met en rond Remi. Als buitenstaander kan je wel voelen, hoe intens deze vieringen moeten geweest zijn,

als *Vorschein*, zoals Ernst Bloch zou zeggen, van de nieuwe wereld waar hij van droomde en waar hij zich mateloos voor heeft ingezet.

Als marxist en atheïst, wat overigens niet hetzelfde is, kan ik me zonder meer terugvinden in de maatschappelijke analyse die Verwimp ontwikkeld heeft van het kapitalistische en neoliberale bestel dat de huidige wereld domineert, ook al zal ik hier en daar van mening verschillen met de praktische conclusies die hij uit deze analyse getrokken heeft. Dat is binnen de marxistische traditie niet ongewoon, zoals de Britse socialist Harold Laski ooit schreef: de reactionairen en conservatieven willen voor alles de bestaande sociale en politieke orde verdedigen en versterken, terwijl de linksen en progressieven bijna onvermijdelijk verdeeld zijn over de beste manier om deze orde omver te werpen en door een socialistische samenleving te vervangen. Het einddoel is hetzelfde, maar over de juiste en meest efficiënte manier om dat te bereiken bestaan tientallen van elkaar verschillende programma's. Verwimp pleitte terecht voor een linkse oecumene, noem het een front, maar na de feitelijke implosie van het marxistisch-leninistische kamp en de toenemende liberalisering van de sociaal-democratie werd deze opgave nog moeilijker dan bijvoorbeeld tijdens de antifascistische fase van de jaren dertig en veertig of de wereldwijde contestatiebeweging van mei '68. Toch zullen we deze oecumene nodig hebben om het tij te doen keren. De aanhoudende economische, politieke en morele crisis van de laatste jaren zou nochtans een vruchtbare bodem kunnen zijn voor een vernieuwd offensief, indien we erin slagen, onze eigen geschiedenis kritisch te doorlichten en daaruit de noodzakelijke consequenties te trekken. Volgens Subcommandante Marcos van de Zapatisten bestaan er vandaag overal ter wereld "pockets of resistance", haarden van antikapitalistisch verzet, maar ze zijn er tot nog toe niet toe gekomen, hun krachten te bundelen om de meerderheid van de mensen, vooral die van "de onderkant" (Verwimp) ervan te overtuigen dat "een andere en betere wereld niet alleen mogelijk, maar ook op middellange termijn haalbaar is". In die zin is dit boek een uitnodiging tot discussie, bezinning en herbezinning, een Stem die ons blijft herinneren aan de nog steeds actuele basis van ons engagement.

Met de verwijzing naar "de Stem" komen we op het derde terrein, dat van de bijbelse inspiratie die het hele leven en werk van Remi Verwimp doordeesemde. Twee opmerkingen vooraf: het is Remi Verwimp niet te doen om de filologische en historisch-kritische bijbellectuur zoals die ondermeer onlangs werd samengevat door Finkelstein en Silberman in *The Bible unearthed* (2001), waarbij een scherpe scheiding wordt gemaakt tussen geschiedenis en mythe. Verwimp wéét dat het om mythes, verhalen gaat en wijst dus elke letterlijke lezing van de bijbel af, maar hij zoekt naar de spirituele inhoud van deze mythes die duizenden jaren lang de mensen geïnspireerd hebben en nog inspireren. Wat hem interesseert is een andere, bevrijdende sociale en politieke lectuur van de bijbelse verhalen. Verder maakt hij geen fundamenteel onderscheid tussen JWHW, de strenge, vaak jaloerse, ethnocentrische en wraakzuchtige God van de Hebreeuwse bijbel en de liefhebbende Vader, de Abba van Jezus van Nazareth. Waar een godsdiensthistoricus als Frédéric Lenoir (*Le Christ philosophe*, 2007) de nadruk legt op de radicale en revolutionaire breuk tussen de evangelische boodschap van Jezus en het oude jodendom ziet Verwimp de God van de Hebreeuwse bijbel vooral doorheen de bril van de profeten. Deze goddelijke Stem roept ons vanaf het begin op tot inzet voor de armen en zwakken. Het is echter niet eenvoudig, in de geschriften van Ver-

wimp een duidelijk afgebakende definitie van deze Stem te vinden, temeer daar hij zich herhaaldelijk zelf als “spiritueel atheïst” voorstelt, iemand die niet gelooft in een God-in-de-Hemel, in een traditioneel hiernamaals of een boven- en buitenwereldse transcendentie. Is die Stem dan veeleer verwant met het *daimonion* van Socrates of het *Geweten* van Kants ethische imperatief? Een universalistisch en sociaal geëngageerde variëteit van Freuds *Ueberich*? Is die Stem het resultaat van het eeuwenoude verzet van de mensen tegen het onrecht dat vandaag door het heersende kapitalistische systeem wordt vertegenwoordigd? Zoveel is duidelijk: de God van Verwimp past onmogelijk in het traditionele theologische discours van de drie monotheïstische godsdiensten. Zodat men zich terecht mag afvragen, of Joël De Ceulaer geen gelijk heeft wanneer hij over Verwimp schrijft: “Maar ik geloof dat hij meer politicus was dan priester.” Iemand die meer begaan was met het lot van de onderdrukten en verschoffelingen in de *polis*, in de betekenis van de hele mensheid, dan met het redden van de individuele ziel. In dat geval moeten we zijn ‘theologie’, zijn godsbeeld en zijn bijbelse verwijzingen als metaforen begrijpen van concrete menselijke verhoudingen die de kern van zijn engagement uitmaken. De meerwaarde van zijn bijbelse discours zou er dan in bestaan, de strijd tegen het onrecht zijn rechtmatige plaats te bezorgen in de lange traditie van verzet tegen de onmenselijkheid zoals dat ook door de profeten, Jezus en de talrijke sociaal bewogen ketterse bewegingen in een andere context gevoerd werd. De traditie waarover Marx in 1843 aan Ruge schreef: “Dan zal het duidelijk worden dat de wereld reeds lang de droom van een zaak bezit, waarvan ze slechts het bewustzijn moet bezitten, om ze werkelijk te bezitten.” Deze bewustwording en bewustmaking stonden centraal in het leven en werk van Remi Verwimp. Ze zullen ons ook na zijn dood blijven inspireren en als gevaarlijke herinnering blijven prikkelen, zolang het werk niet voltooid is.

Ludo Abicht

Zorgzame buurt

Zittend achter het raam
zie ik mensen voorbijsnellen
ergens nergens naartoe
ongekende mensen
maar ook veel gekende
uit een of ander huis hier in de rij.
Mensen met een doel
dat niet hier ligt, maar daar,
dat niet vandaag is, maar morgen.
Voor mij is er vaak alleen nog
hier en vandaag
stilgevallen tijd
verkleinde ruimte.
Morgen is enkel vraagteken,
dat mijn thuis is geworden.

Zou er iemand halt houden
aan mijn raam?
Word ik nog gezien
opgemerkt en aangekeken
toegesproken
met een woord dat opwekt?
Hoor ik daar de telefoon,
een stem die vraagt:
hoe gaat het nu met jou?
Hoor ik daar de bel,
een aangezicht dat vraagt:
mag ik even naast je zitten
en je teder aanraken
met een hand dat streelt
met een zoen die blijft?

Daar is de buurman
die even komt vragen:
wat kan ik voor je doen,
wie kan ik voor je zijn?
Ik herleef in zijn nabijheid.
Daar is de buurvrouw
die tijd maakt om te buurten
zomaar gewoon en zonder doel
hier en nu
een oase in de tijd.
Wat is het goed omgeven te zijn
door hier of daar een man
een vrouw een kind
kortom een mens die om je geeft

*Paul De Witte
(naar aanleiding van
Nationale Ziekendag 2010 van Ziekenzorg CM)*

Ik ben er voor
mijn **buurt**.

 ziekenzorg cm

Laatste pagina

Stop the Killings

Repressie & verzet in de
Filipijnen, Colombia, Guatemala

zaterdag 12 december 2010
Solidariteitsdag met sociale
bewegingen

15u Symbolische actie aan het Centraal
Station te Brussel (hoofdingang)
16u Films, debatten, workshops (voor
volwassenen & kinderen),
ontmoetingen met buitenlandse
activisten.

ACV, Pletinckxstraat 19, 1000 Brussel.
Inkom €3.

info en contact:
info@stopthekillings.be;
tel. 02-557 86 41
www.stopthekillings.be

Een Derde Testament Bevrijdende Schriftlezingen

Paul De Witte, Egbert Rooze, Jan Soetewey, Elke Vandeperre (red.)

Dit boek bundelt een aantal lezingen die allemaal die onder- en achterkant van de werkelijkheid willen opdelven. Soms rauw en tegendraads, soms teder en be-
moedigend geven zij weer lucht aan de bevrijdende dimensies van de Heilige
teksten. Zo kunnen zij - op hun beurt - leven geven aan *Een Derde Testament* van
nieuwe praktijken en verhalen.

Het resultaat is een uniek overzicht van verschillende emancipatorische leeswij-
zen: 'volks', 'feministisch', 'materialistisch', 'intercultureel', 'politiek', 'joods',
'bevrijdende lezing van de Koran'. Naast een theoretische toelichting van elke
lezing, volgt telkens een bijdrage over de concrete toepassing van een leeswijze
met methodische tips.

Een Derde Testament is dan ook een onmisbare handleiding voor weerbarstige
zinzoekers die op een bevrijdende en hedendaagse manier oor willen lenen aan
de Schriften in leerhuizen en bijbelgroepen, bij vormingsmomenten in moskee of
cultureel centrum.

MET BIJDRAGEN VAN:

DURRE AHMED, DICK BOER, KLARA BUTTING, HANS DE WIT, PAUL DE WITTE, KAREL DEUR-
LOO, INA KOEMAN, MARC LOOS, CARLOS MESTERS, JUNG MO SUNG, EGBERT ROOZE, ELISA-
BETH SCHÜSSLER FIORENZA, HANS SNOEK, JAN SOETEWY, INE VAN DEN EYNDE, ELKE VAN-
DEPERRE, EEFJE VAN DER LINDEN, REMI VERWIMP, ANTON WESSELS, ROCHUS ZUURMOND.

nieuwjaarsreceptie van de kritische christelijke basisbeweging

zaterdag 15 januari (16u00 – 20u00)

zaaltje van de Sint-Antoniusparochie aan de Schreursvest in Heverlee-Leuven

Belangstellenden welkom
Gelieve u aan te melden bij
Motief vzw.

Boomsesteenweg 269
2020 Antwerpen
tel. 03-216.94.83
e-mail: info.motief@skynet.be

met voorstelling van het gloednieuwe

“Een Derde Testament. Bevrijdende Schriftlezingen”